

Antreprenoriatul social în Republica Moldova: Realități și perspective

Chișinău, 2013

CUPRINS

SUMAR EXECUTIV	5
INTRODUCERE.....	7
METODOLOGIE	8
CAPITOLUL 1. Economia socială: Repere conceptuale și experiența Europeană	10
1.1. Ce este economia socială?	10
1.2. Care este experiența statelor Uniunii Europene?	12
CAPITOLUL 2. Cadrul legal din Republica Moldova din perspectiva economiei sociale.....	15
2.1. Care sunt forme organizatorico juridice relevante pentru antreprenorialul social?	15
2.2. Suport direct sau indirect pentru potențialele întreprinderi sociale.	20
2.3. Impozitarea.....	21
2.4. Concluzii.....	24
CAPITOLUL 3. Modele de Antreprenoriat Social Dezvoltate în Republica Moldova	26
3.1. Percepția generală privind antreprenoriatul social.....	26
3.2. Descriere succintă a proiectelor orientate spre dezvoltarea antreprenoriatului social	27
3.3. Concluzii.....	35
CAPITOLUL 4. Bariere și Oportunități	39
4.1. Legislația în vigoare	39
4.2. Nivelul scăzut de înțelegere a antreprenoriatului social	40
4.3. Acces limitat la finanțare	41
4.4. Nivelul de competențe deținute.....	41
4.5. Relațiile cu autoritățile publice locale	42
4.6. Relațiile cu organele de control	43
4.7. Motivațiile părților implicate	44
CAPITOLUL 5. Recomandări	46
5.1. Activități de ordin general	46
5.2. Activități orientate spre ONG-uri.....	47
5.3. Activități orientate spre reprezentanți ai administrației publice centrale și locale	49
ANEXE	50
Anexa 1. Lista actorilor chestionați în procesul colectării datelor	50
Anexa 2. Lista întreprinderilor sociale create în cadrul proiectului „Oportunități mai bune pentru Tineri și Femei”	53
Anexa 3. Lista ideilor de afaceri susținute prin intermediul proiectului „Dezvoltarea Economică Locală”, 2009 - 2011	54
Bibliografie relevantă.....	55

Mulțumiri

Acest studiu a fost elaborat de Axa Management Consulting la solicitarea Fundației Est-Europene, în cadrul programului „Susținerea antreprenoriatului social în Republica Moldova”, implementat din resursele financiare oferite de Guvernul Suediei prin intermediul Agenției Suedeze pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională (Sida) și de Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei/DANIDA. Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al Guvernului Suediei, Sida sau Ministerului Afacerilor Externe al Danemarcei/DANIDA.

Elaborarea acestui studiu nu ar fi fost posibilă fără sprijinul și colaborarea reprezentanților Administrației Publice Centrale și Locale, a organizațiilor neguvernamentale, reprezentanților mediului de afaceri, precum și celor care au contribuit cu sugestii la realizarea variantei finale a studiului.

LISTA ABREVIERILOR UTILIZATE

APC	Administrația Publică Centrală
APL	Administrația Publică Locală
DEL	Proiectul „Dezvoltarea Economică Locală”
ÎS	Întreprindere Socială
ONG	Organizații Non-Guvernamentale
OSC	Organizații ale Societății Civile
PNUD	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
SRL	Societate cu Responsabilitate Limitată
USAID	Agenția SUA pentru Dezvoltare

SUMAR EXECUTIV

Acest studiu a fost elaborat în contextul Strategiei de Dezvoltare a Societății Civile 2012-2015 și a Planului de Acțiuni care prevede valorificarea antreprenoriatului social și instituirea de facilități corespunzătoare¹. Documentul are menirea de a facilita activitatea grupului de lucru interguvernamental instituit pe lângă Ministerul Economiei al Republicii Moldova pentru elaborarea Legii privind antreprenoriatul social. De asemenea, documentul va ghida programul de susținere a antreprenoriatului social, implementat de Fundația Est-Europeană.

Economia socială și antreprenoriatul social au cunoscut o dezvoltare fără precedent la nivel internațional și în mai multe state ale lumii Uniunii Europene, însă este un concept relativ nou pentru Moldova și a fost valorificat insuficient.

Deși există câteva experiențe de succes, acestea au fost în mare parte inițiate și dezvoltate exclusiv prin contribuția donatorilor externi. În majoritatea cazurilor societățile comerciale vizate au fost create de asociații obștești. În Republica Moldova aceste entități sunt supuse impozitării conform regulilor generale, indiferent de scopul pe care îl urmăresc.

Prin urmare, o dificultate majoră o formează condițiile de ordin legal și regulator. Legislația din Republica Moldova nu prevede expres o asemenea noțiune, fapt care implică ne-diferențierea în tratarea întreprinderilor sociale de către alți agenți economici, organele de control, autoritățile publice. Acest fapt creează condiții insuficient de avantajoase pentru dezvoltarea, la o scală mai extinsă, a antreprenoriatului social.

Un alt obstacol rezidă în nivelul modest de înțelegere a conceptului de antreprenoriat social, manifestat de reprezentanți ai administrațiilor publice centrale și locale, reprezentanți ai categoriilor vulnerabile, precum și de către reprezentanții organizațiilor neguvernamentale.

De asemenea, printre barierele ce împiedică dezvoltarea, într-un mod mai accentuat, a întreprinderilor sociale au fost identificate: accesul limitat la finanțare, nivelul de competențe deținute de către reprezentanții ONG, relațiile cu autoritățile publice locale, relațiile cu organele de control și, nu în ultimul rând, motivațiile variate ale părților implicate.

Pentru a depăși aceste bariere sunt necesare o serie de acțiuni concertate. Dezvoltarea cadrului legal prin definirea conceptului de antreprenoriat social, precum și prin acordarea de facilități întreprinderilor sociale. În acest sens, elaborarea Legii Antreprenoriatului Social este o necesitate acută pentru definirea acestei noțiuni din punct de vedere legal, precum și pentru crearea cadrului legal favorabil. Aspecte conexe care merită a fi luate în considerare includ scutiri fiscale relevante corespunzătoare.

---

¹ Parlamentul Republicii Moldova (2012). Lege 205 din 28.09.2012 pentru aprobarea Strategiei de dezvoltare a societății civile pentru perioada 2012–2015 și a Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=346217>

Analiza a demonstrat că în condițiile cadrului legislativ actual se recomandă inițierea întreprinderilor sociale de către organizațiile neguvernamentale, deoarece legislația permite scutirea acestor entități de impozitul pe venit în cazul desfășurării activităților economice în scopuri statutare. Prin urmare, în cazul ONG care doresc să inițieze o întreprindere socială trebuie să se asigure că activitățile respective sunt indicate în statutul acestora.

Pentru dezvoltarea antreprenoriatului social sunt necesare activități de instruire și de dezvoltare a competențelor de lansare și gestiune a întreprinderii sociale. Instruirea reprezentanților ONG să contribuie nu doar la dezvoltarea competențelor necesare, specifice gestionării afacerii (business planning, contabilitate și management financiar, marketing și promovare, relațiile cu mediul extern, etc.), dar și la cultivarea culturii antreprenoriale, orientate spre eficiență și performanță. Instruirea în domeniul legislației fiscale constituie un element important care, în lipsa unor facilități fiscale și a unui tratament egal cu cel la care sunt supuse întreprinderile clasice, ar permite nu doar dezvoltarea competențelor profesionale ale reprezentanților ONG, dar și ar proteja întreprinderile respective de expunerea la erori în onorarea obligațiilor fiscale.

Nu în ultimul rând, este imperativă susținerea inițierii întreprinderilor sociale prin activități comprehensive de ghidare și consolidare a capacităților. Se recomandă oferirea serviciilor de consultanță pentru afacerile lansate. O asemenea susținere va ține cont și de nevoia de a asista întreprinderile în crearea și menținerea relațiilor durabile cu variați actori la nivel local (parteneri, autorități locale, ONG-uri, etc), dar și cu reprezentanți ai organelor de control.

INTRODUCERE

În ultimii ani economia socială a devenit unul dintre cel mai frecvent abordate subiecte atât la nivel național cât și internațional. Întreprinderile sociale s-au dezvoltat vertiginos în majoritatea țărilor membre ale Uniunii Europene. Conform datelor din 2010, în țările din Uniunii Europene economia sociala angaja 14 milioane de persoane, sau 6,5% din populația ocupata a UE.²

În Republica Moldova dezvoltarea întreprinderilor sociale a devenit o prioritate națională odată cu adoptarea de către Parlamentul Republicii Moldova a Strategiei pentru Dezvoltarea Societății Civile pentru anii 2012-2015 și a Planului de Acțiuni. În acest context, studiul are menirea de a susține eforturile comune ale autorităților public și ale actorilor neguvernamentali în edificarea unui cadru legal și fiscal propice pentru economia socială în țară.

Acest document este structurat în patru capitole. Primul capitol examinează economia socială prin prisma principiilor care guvernează economia socială dar și a diferitor forme de antreprenoriat social. Ulterior, este reflectată o sinteză a experienței existente în unele țări membre ale Uniunii Europene.

Al doilea capitol studiază cadrul legislativ din Republica Moldova din perspectiva economiei sociale. În baza experiențelor Europene indicate în capitolul anterior sunt explorate potențialele forme organizatorico-juridice relevante pentru inițierea și dezvoltarea întreprinderilor sociale. De asemenea, în baza cadrului legislativ existent, sunt examinate formele care ar putea beneficia de suport direct sau indirect din partea statului. O secțiune separată este dedicată sistemului de impozitare.

Capitolul al treilea studiază modelele existente de antreprenoriat social în Republica Moldova. Prima secțiune prezintă o sinteză a percepției diferitor actori vizavi de antreprenoriatul social. Următoarea secțiune face o cartare a proiectelor de antreprenoriat social din țară, domeniile acoperite, practicile pozitive și barierele din perspectiva actorilor care au implementat aceste inițiative.

Barierele și oportunitățile ce țin de inițierea și dezvoltarea întreprinderilor sociale reprezintă subiectul capitolului patru al studiului. În mod special sunt examinate aspectele reglementării, gradul de înțelegere al antreprenoriatului social, accesul la finanțare, competențele existente în inițierea și dezvoltarea întreprinderilor sociale, motivația părților interesate, relațiile cu autoritățile publice centrale și locale, organele de control.

Un capitol separat este dedicat recomandărilor pentru dezvoltarea economiei sociale în Republica Moldova. Pe lângă recomandări cu caracter general ce vizează amendamente legislative sunt

---

² European Commission (2013). *Social Economy and social entrepreneurship: Social Europe Guide*, volume 4. Luxembourg, Publications Office of the European Union, p. 45

sugerate propuneri îndreptate spre organizațiile non-guvernamentale, autorități public, organe de control.

METODOLOGIE

Pentru realizarea studiului a fost utilizată a gamă largă de instrumente și tehnici de cercetare. Toate activitățile necesare pentru atingerea obiectivului menționat au fost realizate în funcție de principalele etape ale procesului de implementare, după cum urmează:

1. Analiza cadrului legal și a datelor disponibile cu referire la:

- Examinarea relevanței și durabilității modelelor existente de antreprenoriat social;
- Analiza studiilor similare și a altor documente elaborate anterior și care sunt disponibile;
- Analizarea legislației în vigoare privind antreprenoriatul, impozitarea, stimulentele economice și fiscale, etc;

2. Colectarea datelor cantitative. Grupul țintă: ONG-urile la nivel național și local. În acest scop a fost elaborat un chestionar prin intermediul căruia au fost colectate date relevante ce au permis găsirea răspunsurilor la întrebări despre capacitățile și necesitățile organizațiilor neguvernamentale de a lansa și dezvolta întreprinderi sociale.

3. Colectarea datelor calitative. În acest scop au fost realizate interviuri în profunzime și discuții focus-grup cu reprezentanții variatelor grupuri țintă. Pentru o relevanță și validitate a datelor colectate, a fi identificate grupuri țintă din trei zone geografice: zona de nord – raionul Soroca, zona de centru – raioanele Ungheni și Călărași, zona de sud – raionul Cahul. În termeni specifici, aceasta presupune:

- interviuri în profunzime cu *reprezentanți ai ONG-urilor* ca activează la nivel local și național.
- interviuri în profunzime cu *reprezentanți ai comunității donatorilor* printre prioritățile cărora se numără contribuția la dezvoltarea antreprenoriatului social.
- Interviuri în profunzime cu *reprezentanți ai autorităților publice la nivel central și local*. Astfel, la nivel central, au fi organizate interviuri cu reprezentanți din cadrul structurilor Guvernamentale. La nivel local, au fost organizate interviuri cu reprezentanți APL din cele 3 zone geografice.
- Interviuri în profunzime cu *reprezentanți ai organelor de control*: Serviciul Fiscal de Stat, Centrul Național de Sănătate Publică, Inspekția Muncii, atât la nivel local, cât și la nivel central.
- Discuții focus grup cu reprezentanți ai grupurilor vulnerabile la nivel local și național.

- Pentru identificarea percepției businessului cu referire la antreprenoriatul social au fost realizate interviuri în profunzime cu *reprezentanți ai business-ului* ce activează în Chișinău și din alte localități.

Lista persoanelor cu care au fost efectuate interviuri, precum și discuțiile focus grup, este prezentată în anexa 1.

4. **Analiza și procesarea datelor.** Toate datele colectate au fost analizate și procesate. Astfel, datele cantitative au fost procesate cu ajutorul unui soft specializat, iar datele calitative au fost analizate pentru a permite formularea de constatări relevante, concluzii și recomandări.
5. **Elaborarea raportului.** În urma analizei și procesării datelor colectate, a fost elaborat raportul asupra studiului efectuat. Varianta preliminară a raportului a fost discutată cu reprezentanții Fundației Est-Europene Moldova pentru eventuale completări și modificări.

CAPITOLUL 1. ECONOMIA SOCIALĂ: REPERE CONCEPTUALE ȘI EXPERIENȚA EUROPEANĂ

În cadrul acestui capitol va fi examinată economia socială prin prisma principiilor care o guvernează dar și a diferitor forme de antreprenoriat social. Ulterior, va fi analizat experiența existentă în unele țări membre ale Uniunii Europene.

1.1. Ce este economia socială?

În literatura de specialitate există mai multe definiții ale economiei sociale / antreprenoriatului social³. Într-o manieră simplă economia socială ar putea fi definită că o activitate ce implică mecanisme economice pentru rezolvarea unor probleme sociale. Antreprenoriatul social are o contribuție semnificativă în cadrul societății și în procesul de dezvoltare, beneficiile sale reieșind din principiile care stau la baza întreprinderilor sociale.

Principiul reciprocității - presupune o disponibilitate a întreprinderii de economie socială (ÎS) de a face un bine fără a aștepta vreo răsplată, dar contând pe faptul că aceasta există, chiar dacă nu se întoarce direct către întreprinderea socială în cauză.

Principiul responsabilității sociale - Responsabilitatea socială, în cadrul economiei sociale, este asumată benevol, fără a urmări anumite beneficii de imagine, facilități fiscale sau comerciale, scopul imediat, cât și cel mediat, fiind satisfacerea unei nevoi comunitare.

Principiul subsidiarității - asumarea de către economia socială a unui rol secundar în satisfacerea nevoilor sociale, misiunea principală revenindu-i statului, prin instituțiile sale. Statul rămâne astfel principalul actor în domeniul social, fără a se putea degreva de obligațiile sale față de cetățeni. Rolul său nu trebuie să fie unul rigid: acolo unde economia socială este suficientă prin rolul social asumat, statul poate să treacă din postura de actor în cea de garant.

Principiul independenței economice - Conform principiului independenței economice, întreprinderile de economie socială au libertate atât financiară, cât și decizională. Odată degrevat de unele dintre obligațiile sale, este firesc ca statul să scutească întreprinderile de economie socială de plata unor impozite împovărătoare, însă doar atât timp cât, prin activitatea lor, ÎS reușesc să-i suplinească rolul activ în satisfacerea anumitor nevoi sociale.

Principiul simetriei sociale - Principiul simetriei sociale presupune recunoașterea de către stat

---

³ Pentru mai multa informație vezi ECNL, UNDP (2012). *Legal Framework for Social Economy and Social Enterprises: A Comparative Report*; European Commission (2013). *Social Economy and social entrepreneurship: social Europe Guide*, volume 4. Luxembourg, Publications Office of the European Union; IES (2012) *Atlasul Economiei Sociale: România 2012*. Util Deco: București; Asociația React (2011). *Economia socială: de la afacere la profit*. București

a rolului economiei sociale în satisfacerea nevoilor sociale. Drept urmare, statul trebuie să recunoască rolul întreprinderii sociale, inclusiv prin scutirea de taxe și impozite, plătite de alte entități juridice. În condițiile în care ÎS își îndeplinește rolul social, plata către stat a unor taxe sociale este nejustificată.

Principiul distribuirii bunăstării - Principiul distribuirii bunăstării pornește de la ideea că, la nivel individual, antreprenorul social dezvoltă întreprinderea socială astfel încât, la final, angajații și / sau grupurile cointerestate să fie recompensați în funcție de nevoile sociale existente. Cum profitul se întoarce în comunitate, întreprinderea socială poate răspunde diverselor nevoi sociale.⁴

Întreprinderile sociale pot fi constituite sub diferite forme organizatorico-juridice, inclusiv asociații obștești, fundații, cooperative, societatea în nume colectiv, societatea în comandită, Societatea cu răspundere limitată (SRL), etc. În unele țări Europene, precum Austria, putem întâlni și forma organizatorico-juridică de SRL non-profit. În alte țări, precum România, există și alte forme organizatorico-juridice: cooperativele de credit, casele de ajutor reciproc ale salariaților și ale pensionarilor. Mai multe detalii privind entitățile care prin obiective, organizare și reglementare pot fi asimilate economiei sociale vor fi discutate în capitolul următor.

Reieșind din cele menționate mai sus, indiferent de forma organizatorico-juridică, întreprinderile sociale întrunesc următoarele criterii:

- a) organizare de sine-stătătoare, prin statutul de persoană juridică;
- b) asociere liberă și deschisă, cu excepția cazului fundațiilor care desfășoară activități economice;
- c) independența față de domeniul public, prin calitatea de persoane juridice de drept privat;
- d) autonomie decizională, prin capacitatea deplină de alegere și revocare a organelor de conducere, de punere în executare și de control al propriilor activități;
- e) drept egal de vot al membrilor, independent de aportul de capital sau de valoarea cotizațiilor, cu excepția cazului fundațiilor care desfășoară activități economice;
- f) desfășurarea unor activități economice prin producerea de bunuri sau prestarea contra plată a unor servicii;
- g) prioritate acordată individului și obiectivelor sociale față de obținerea de profit;
- h) urmărirea interesului general, intereselor unei colectivități și/sau unor interese personale nepatrimoniale;
- i) Reinvestirea profitului sau surplusului pentru avansarea activităților statutare.

---

⁴ Asociația React (2011). *Economia socială: de la afacere la profit*. București

1.2. Care este experiența statelor Uniunii Europene?

În baza informației existente se estimează că economia socială în Europa (prin date agregate ce țin de diversele forme organizatorico-juridice) acoperă peste 14.5 milioane de anagajați remunerați, ceea ce reprezintă echivalentul a aproximativ 6,5% din populația aptă de muncă.⁵

Un studiu din 2009⁶ evaluează partea din populația activă implicată în antreprenoriatul social⁷ la 4,1% în Belgia, 7,5% în Finlanda, 3,1% în Franța, 3,3% în Italia, 5,4% în Slovenia și 5,7% în Marea Britanie. Astfel, aproximativ una din patru întreprinderi create în Europa ar fi o întreprindere socială. Această cifră crește la una din trei în Belgia, Finlanda și Franța⁸. Productivitatea acestora se datorează în mare parte angajamentului personal deosebit de puternic al salariaților lor și de condițiile mai bune de lucru pe care le oferă⁹.

O analiză a întreprinderilor sociale după forma organizatorico-juridică în Europa relevă următoarele:

- Aproximativ **92%** din ÎS din Europa activează sub forma de **asociații, fundații** sau alte forme similare ;
- Aproximativ **7%** sunt **cooperative** sau alte forme similare;
- Aproximativ **1%** sunt **companii mutuale**.¹⁰

În topul țărilor cu economie socială dezvoltată figurează țările indicate în diagrama de mai jos:

11

---

⁵ European Commission (2013). Social Economy and social entrepreneurship: social Europe Guide, volume 4. Luxembourg, Publications Office of the European Union, p. 45

⁶ Terjesen, S., Lepoutre, J., Justo, R. și Bosma, N. 2011 *Global Entrepreneurship Monitor Report on Social Entrepreneurship* (Raport antreprenorial global de monitorizare a antreprenoriului social). http://www.gemconsortium.org/about.aspx?page=pub_gem_special_topic_reports

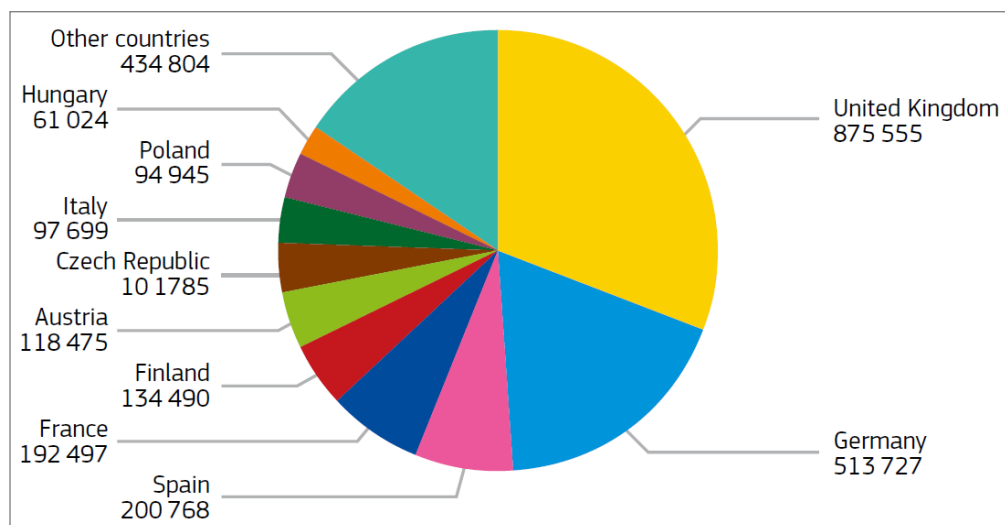
⁷ Definit aici ca „o activitate avînd un obiectiv social, de mediu sau de interes general. Aceasta poate include furnizarea de servicii sau de formare unor persoane dezavantajate din punct de vedere social sau cu handicap, utilizarea beneficiilor pentru obiectiv cu scop social, organizarea de grupuri de într-ajutorare pentru o acțiune de interes general”, etc. ibid. p. 44

⁸ Terjesen, S., Lepoutre, J., Justo, R. și Bosma, N. 2011 *Global Entrepreneurship Monitor Report on Social Entrepreneurship* (Raport antreprenorial global de monitorizare a antreprenoriului social). http://www.gemconsortium.org/about.aspx?page=pub_gem_special_topic_reports

⁹ Drept exemplu, în Franța, concediile medicale sunt cu mult mai puțin numeroase decît în ansamblul întreprinderilor: 5,5% față de 22%, „Absence au travail pour des raisons de santee dans l'économie sociale” (Absența de la locul de muncă pe motive medicale în economia socială), Chorum, aprilie 2011, www.chorum.fr

¹⁰ European Commission (2013). Social Economy and social entrepreneurship: social Europe Guide, volume 4. Luxembourg, Publications Office of the European Union, p. 45

¹¹ ibid

Un studiu recent sugerează că în majoritatea țărilor (Austria, Slovenia, Spania, Italia) există o Lege specială ce vizează Întreprinderile Sociale. De regulă, Întreprinderile sociale din țările Uniunii Europene beneficiază de suport direct și indirect din partea statului.¹²

Suport direct

În majoritatea țărilor UE, cel puțin în Austria, Slovenia, Italia, Spania, Marea Britanie, ÎS beneficiază de susținere directă sub formă de subsidii, în mod special acelor ÎS care contribuie la orientarea profesională și angajarea în muncă a persoanelor vulnerabile, persoanelor cu dizabilități și a altor grupuri vulnerabile, precum persoanele dependente de droguri, alcool, persoanele eliberate din locurile de detenție.¹³

Suportul indirect este exercitat prin câteva modalități

Impozitul pe venit

În Austria ÎS (*Asociațiile Obștești deținătoare ale Statutului de beneficiu public* și *Not-for-Profit Limited Liability Company*) sunt scutite de plata impozitului pe venit dacă (i) scopul activităților este de a susține beneficiul public; (ii) acele activități economice au fost necesare pentru obiectivele de beneficiu public; (iii) acele activități nu generează probleme sub aspectul competiției distorsionate.¹⁴

Donațiile

În majoritatea statelor vizate persoanele juridice și fizice pot deduce un procent (diferă 10-20%) din venitul impozabil pentru scopuri de beneficiu public.¹⁵

Impozite pe proprietatea imobiliară

¹² ECNL, UNDP (2012). *Legal Framework for Social Economy and Social Enterprises: A Comparative Report*

¹³ ibid

¹⁴ ibid

¹⁵ ibid

În majoritatea statelor ÎS sunt scutite de plata impozitelor pe proprietatea imobiliară în cazul în care imobilul este utilizat pentru activități de beneficiu public.¹⁶

TVA

În majoritatea statelor există scutiri de la plata TVA pentru Asociațiile deținătoare de statutul de utilitate publică. În cazul altor entități există doar anumite bunuri și servicii care sunt scutite de plata TVA, de exemplu echipament științific, și alt echipament de cercetări în domenii vitale precum domeniul sănătății.¹⁷

Mai jos sunt prezentate doar câteva exemple de întreprinderi sociale europene:¹⁸

În Italia, un centru medical furnizează o asistență specializată de nivel înalt, inclusiv în domeniul intermedierei culturale, mai ales în zonele slab deservite de serviciile publice, cu un accent deosebit asupra persoanelor în situație de fragilitate socio-economică (de exemplu, imigranți).

În România, o întreprindere de 5 salariați și 5 voluntari furnizează, din 1996, servicii culturale în limba română pentru orbi, prin adaptarea suporturilor (cărți audio, filme adaptate îndeosebi) la un public estimat la 90 000 de persoane.

În Ungaria, o fundație a creat un restaurant care ocupă persoane cu dizabilități (40 de angajați), le oferă o formare și un serviciu de îngrijire a copiilor pentru a le asigura tranziția către un loc de muncă stabil.

În Franța, o întreprindere a creat, în 2004, un concept inovator de servicii de spălare a mașinilor fără apă, cu ajutorul unor produse biodegradabile, utilizând personal necalificat sau marginalizat, în vederea reintegrării acestuia pe piața muncii.

În Olanda, o întreprindere învață persoanele să citească prin utilizarea unor instrumente numerice inovatoare și a unei metode ludice. Metoda este adaptată în mod deosebit copiilor hiperactivi sau autiști, dar și analfabeților și imigranților.

În Polonia, o cooperativă socială constituită de către două asociații ocupă șomeri de lungă durată și persoane cu handicap și furnizează o varietate de servicii pe piață: servicii de restaurant și catering, mici lucrări de construcție și artizanat, precum și formarea în domeniul incluziunii profesionale a persoanelor defavorizate.

¹⁶ ibid

¹⁷ ibid

¹⁸ Pentru mai multe exemple atât la nivel European cât și internațional vezi: Asociația React (2011). *Economia socială: de la afacere la profit*. București, accesibil online la : http://fabricadebine.ro/wp-content/uploads/REACT_Economia-sociala-de-la-afacere-la-profit-social.pdf

CAPITOLUL 2. CADRUL LEGAL DIN REPUBLICA MOLDOVA DIN PERSPECTIVA ECONOMIEI SOCIALE

În baza reperelor conceptuale și a exemplelor europene furnizate în capitolul precedent, acest capitol va examina cadrul legislativ din Republica Moldova din perspectiva economiei sociale. Sunt explorate potențialele forme organizatorico-juridice relevante pentru inițierea și dezvoltarea întreprinderilor sociale. De asemenea, în baza cadrului legislativ existent, sunt examinate formele care ar putea beneficia de suport direct sau indirect din partea statului. Într-o secțiune separată va fi examinat sistemul de impozitare din Republica Moldova.

2.1. Care sunt forme organizatorico juridice relevante pentru antreprenorialul social?

Experiența europeană denotă faptul că întreprinderile sociale pot fi întâlnite sub diverse forme, în funcție de cadrul legislativ din țara respectivă. Mai jos sunt descrise formele organizatorico-juridice care pot fi relevante pentru Moldova în perspectiva adoptării unui cadru propice pentru dezvoltarea economiei sociale.

ONG (Asociațiile Obștești, Fundațiile)

Cadrul legal din Republica Moldova permite în mod explicit activitățile de autofinanțare ale organizațiilor neguvernamentale:

- fie direct, cu condiția ca acestea să fie legate de misiunea organizației și să aibă “caracter accesoriu”, indicând faptul că principalul scop al acestor organizații este activitatea non-profit și nu activitatea comercială. Aceasta prevedere poate genera interpretări diferite atât din partea autorităților, cât și din partea societății civile cu privire la suma / procentul de venit pe care îl poate autogenera un ONG păstrându-și totodată statutul non-profit.
- fie indirect, derularea de activități nelegate în mod direct de misiune, prin înființarea, de către ONG, de societăți comerciale separate. Dividendele obținute din activitățile acestor societăți comerciale, în cazul în care nu sunt reinvestite în respectivele societăți comerciale, vor fi utilizate doar în scopul îndeplinirii misiunii asociației sau a fundației care a creat SRL-ul.

Conform art.188 Cod Civil, cât și art.26 din Legea 837/1996 cu privire la asociațiile obștești, Art. 23 din Legea 581/1999 cu privire la fundații, organizațiile necomerciale sunt în drept să desfășoare activitatea economică ce rezultă nemijlocit din scopul prevăzut în statut. Aceeași normă prevede că pentru practicarea activității economice care nu rezultă nemijlocit din scopul prevăzut în statut, organizațiile necomerciale pot fonda societăți comerciale și cooperative.

În calitate de participanți la circuitul civil și în condițiile reale de piață, organizațiile necomerciale trebuie să fie apte de a-și spori patrimoniul său. Aceasta le permite pe de o parte să se autofinanțeze și să nu depindă de finanțarea din afara organizației, iar pe de altă parte, să

acumuleze rezerve pentru propria dezvoltare, ceea ce în ultima instanță contribuie la atingerea scopurilor statutare. O modalitate de a acumula mijloace pentru atingerea scopurilor statutare sunt și activitățile economice aducătoare de venituri ale organizațiilor necomerciale.

Prin activități economice profitabile se înțelege activitatea organizației îndreptată spre obținerea veniturilor de la proprietatea sa, de la producerea și comercializarea mărfurilor și serviciilor. Spre deosebire de societățile comerciale care sunt în drept să desfășoare orice activitate aducătoare de venituri, organizațiile necomerciale sunt în drept să desfășoare doar acele activități economice profitabile, care rezultă nemijlocit din scopurile statutare. Această limitare este dictată de faptul că scopul organizațiilor necomerciale este unul ideal, de a servi binelui public și altul decât obținerea venitului. Realizarea activităților profitabile nu reprezintă pentru organizațiile necomerciale un scop în sine, ci o activitate complementară, care contribuie la desfășurarea activității de bază. Oferirea posibilității de a desfășura orice activitate profitabilă ar putea sustrage organizațiile necomerciale de la urmărirea scopului pentru care au fost constituite.

Legea nu determină criteriile după care se stabilește dacă o activitate sau alta rezultă nemijlocit din scopul organizației necomerciale. Se consideră că rezultă nemijlocit din scopurile statutare următoarele genuri de activitate economică aducătoare de venituri:

- a) activitatea economică „pasivă” – activitatea care permite obținerea veniturilor în rezultatul utilizării proprietății și/sau a deținerii drepturilor de proprietate intelectuală (locățiunea proprietății, depozitele bancare, dividende, remunerația de autor, royalty, etc);
- b) comercializarea bunurilor și serviciilor produse de organizațiile necomerciale în rezultatul activității prevăzute de actele de constituire. De exemplu – comercializarea obiectelor de cult de către organizațiile religioase; comercializarea publicațiilor (cărți, studii, cercetări, sondaje, etc) organizațiilor necomerciale; încasarea taxei de studii de către instituțiile de învățământ; etc.
- c) comercializarea bunurilor și prestarea serviciilor produse de organizația necomercială altor persoane decât beneficiarilor direcți ai săi. Astfel, o instituție medicală constituită pentru oferirea serviciilor medicale gratuite copiilor cu dezabilități poate presta contra plată servicii medicale altor persoane, pentru acumularea fondurilor, care i-ar permite să desfășoare activitatea de bază;

Prin lege, anumitor categorii de organizații necomerciale li se poate interzice sau limita dreptul de a practica activități economice profitabile. Astfel, uniunile de persoane juridice nu sunt în drept să desfășoare activitate de întreprinzător (alin.1, Art.104 Cod Civil).

Concomitent, legislația (art.188 alin.2 Cod Civil) permite organizației necomerciale să desfășoare și genuri de activitate economică care nu rezultă nemijlocit din scopurile statutare ale ei. Aceasta este posibil prin constituirea societăților comerciale sau a cooperativelor.

Constituirea societăților comerciale și a cooperativelor de către organizațiile necomerciale și funcționarea lor are loc în modul prevăzut de art. 106-178 Cod Civil. Organizațiile necomerciale pot fonda societăți comerciale atât independent cât și în asocieri cu alte persoane. Societățile comerciale și cooperativele create de organizațiile necomerciale dispun de capacitate civilă generală. Din acest considerent, ele pot desfășura orice gen de activitate neinterzis de lege, spre deosebire de fondatorii lor. Veniturile realizate de la activitatea societăților comerciale și cooperativelor respective se supun regimului juridic al patrimoniului organizației necomerciale și vor fi utilizate exclusiv pentru atingerea scopurilor organizațiilor necomerciale – fondator.

Prin urmare, în lumina cadrului legislativ actual, în care nu există noțiunea de antreprenoriat social și facilități pentru întreprinderile sociale, **Asociațiile Obștești și Fundațiile sunt cele mai recomandată forme organizatorico-juridice pentru crearea și funcționarea Întreprinderilor Sociale.**

Societatea în nume colectiv

Conform art.121 Cod Civil, este societatea comercială ai cărei membri practică, în conformitate cu actul de constituire, activitate de întreprinzător în numele societății și răspund solidar și nelimitat pentru obligațiile acesteia.

Societatea în nume colectiv se caracterizează prin întrunirea a două elemente: asociații își exercită activitatea de întreprinzător sub o firmă (denumire) colectivă și în numele societății și răspund în mod solidar și nemărginit pentru obligațiile sociale. Astfel, dintre toate societățile comerciale reglementate de legislația în vigoare, în societatea în nume colectiv responsabilitatea asociaților este cea mai gravă din câte se pot imagina, aceasta fiind în același timp nelimitată și solidară. De asemenea, retragerea asociatului din societatea în nume colectiv este grevată de îndeplinirea anumitor condiții, iar în caz de retragere răspunderea acestuia pentru obligațiile sociale născute anterior respectivului moment subzistă pe o perioadă destul de lungă.

Datorită acestor elemente, ponderea societăților în nume colectiv în ansamblul societăților comerciale a scăzut simțitor, ceea ce demonstrează relativ slaba atractivitate pe care acestea o prezintă acum pentru cei interesați să constituie o societate comercială. **Reieșind din cele menționate, societatea în nume colectiv nu este forma organizatorico-juridică recomandată pentru o întreprindere socială.**

Societate în comandită

Conform articolului 136 din Codul Civil această entitate este societatea comercială în care, de rând cu membrii care practică în numele societății activitate de întreprinzător și poartă răspundere solidară nelimitată pentru obligațiile acesteia (comanditați), există unul sau mai mulți membri-finanțatori (comanditari) care nu participă la activitatea de întreprinzător a societății și suportă în limita aportului depus riscul pierderilor ce rezultă din activitatea societății.

Din definiția legală rezultă următoarele caractere ale societății în comandită:

- societatea în comandită, ca și societatea în nume colectiv, este constituită în scopul desfășurării activităților de antreprenoriat și are personalitate juridică distinctă de cea a asociaților;
- prezența în structura societății a două categorii de asociați - comanditații și comanditarii;
- răspunderea asociaților pentru obligațiile sociale este diferită: asociații comanditați răspund nelimitat și solidar, iar asociații comanditari răspund doar în limita aportului subscris de ei.

Reglementarea în dreptul modern a societății în comandită a fost aspru criticată în doctrină, apreciindu-se că această formă de societate a devenit total depășită, iar în practică aceasta nu se mai bucură de interesul întreprinzătorilor care preferă alte forme de societate, mai practice și mai operaționale. Prin urmare, nici **societatea în comandită nu este o forma organizatorico-juridică potrivită pentru o întreprindere socială.**

Societatea cu răspundere limitată (SRL)

Este o persoană juridică formată prin voința uneia sau mai multor persoane, exprimată în actul de constituire, prin care acestea convin să pună în comun anumite bunuri pentru a desfășura activitate de întreprinzător, a realiza și a împărți beneficii, societate în care asociații nu răspund pentru obligațiile ei, ci suportă riscul activității acesteia în limitele părții sociale deținute.

Pentru a-și începe activitatea, SRL are nevoie de un capital social. Capitalul social al societății se constituie din aporturile asociaților și reprezintă valoarea minimă a activelor, exprimată în lei, pe care trebuie să le dețină societatea. Potrivit art. 21 din Legea 135/2007, capitalul social al societății nu poate fi mai mic de 5400 lei. Fiecare asociat deține o singură parte socială. Dacă societatea este cu asociat unic, acesta deține o parte socială egală cu mărimea capitalului social. O parte socială poate fi deținută de mai multe persoane.

Particularitățile de constituire, funcționare, administrare și reprezentare a societății cu răspundere limitată se reglementează prin acte normative speciale și actul de constituire a societății. Desigur că norme juridice obligatorii pentru asociați și pentru organele societății se conțin și în actul de constituire (statutul) societății. Actul de constituire, reieșind din normele dispozitive ale actelor normative, poate conține dispoziții derogatorii precum și dispoziții care nu sunt obligatorii pentru actul de constituire, însă fondatorii sau ulterior asociații consideră necesar a le include. Dispozițiile incluse în actul de constituire devin obligatorii pentru toți asociații, pentru organele de conducere și control ale societății de la data aprobării acestora și sunt opozabile terților de la data înregistrării acestora în Registrul de stat al întreprinderilor.

Societățile cu răspundere limitată din rațiuni practice sunt preferate de participanții la activitatea de antreprenoriat. Această formă juridică conferă fondatorilor mai multă certitudine și mai multă

securitate juridică cel puțin în ceea ce privește patrimoniul lor. **Din aceste considerente, aceasta este o forma organizatorico-juridică potrivită pentru o întreprindere socială.**

Cooperativele

Sunt părți componente ale economiei naționale și ale vieții sociale, activitatea lor economică desfășurându-se în sistemul sectorului privat al economiei de piață. Cooperativele sunt, ca și societățile comerciale, persoane juridice de drept privat; în cadrul acestei categorii, însă, ele ocupă un rol aparte. Astfel, deși se aseamănă, sub multe aspecte, cu societățile comerciale, cooperativele nu sunt identice cu acestea nici în general și nici în ceea ce privește reglementările speciale referitoare la cele două categorii de persoane juridice. Spre deosebire de societățile comerciale, care au ca motor al funcționării exclusiv obținerea unor profituri, cooperativele există, mai degrabă, pentru a servi necesităților membrilor ce o dețin și controlează. Cooperativele sunt, deci, în general, persoane juridice cu sau fără caracter economic, cu un profil propriu, specific.

Codul civil definește cooperativa ca fiind o “asociație benevolă de persoane fizice și juridice, organizată pe principii corporative în scopul favorizării și garantării, prin acțiunile comune ale membrilor săi, a intereselor lor economice și a altor interese legale” (art.171 alin.1 din cod).

Din definiția de mai sus, se pot evidenția următoarele trăsături definitorii pentru o cooperativă:

- a) *Posibilitatea asocierii libere și voluntare și a retragerii necondiționate dintr-o astfel de întreprindere.* Cooperativele se constituie pe baza liberului consimțământ și sunt deschise tuturor persoanelor care sunt de acord să-și asume responsabilitățile calității de membru cooperativ, fără nici un fel de discriminare pe criterii de naționalitate, origine etnică, religie, apartenență politică, origine socială sau sex;
- b) *Structura democratică a funcționării.* Cooperativele funcționează în mod democratic și sunt controlate de către membrii cooperativi, care participă la stabilirea politicilor și adoptarea deciziilor, potrivit principiului “un membru – un vot”, iar conducerea aleasă este responsabilă în fața membrilor;
- c) *participare economică echitabilă a membrilor.* Astfel, fiecare membru a cooperativei contribuie în mod echitabil la constituirea capitalului social, participă activ la acțiunile acesteia și, în final, beneficiază de o distribuție corectă și justă a rezultatelor ei economice;
- d) *Un capital social variabil,* ce este susceptibil de creștere prin vărsăminte treptate făcute de membrii asociați și de diminuare prin luarea înapoi, totală sau parțială, a participațiunilor vărsate;
- e) *Autonomia și independența cooperativei în relațiile cu alte persoane fizice sau juridice, inclusiv cu autoritățile publice.*

Această formă organizatorico-juridică corespunde în mare parte principiilor de funcționare a întreprinderilor sociale, enunțate în Capitolul 1. Din acest considerent, **cooperativele sunt o formă recomandată pentru crearea și funcționarea întreprinderilor sociale.**

Societate pe acțiuni

Societățile pe acțiuni sunt considerate de doctrină cele mai moderne, mai evoluate și mai complexe forme de societăți comerciale. Importanța lor în orice economie de piață este deosebită. Societățile pe acțiuni, a căror activitate se desfășoară, de regulă, pe teritorii largi, de multe ori cu depășirea granițelor unei țări sau ale unui continent, sunt societățile create pentru realizarea marilor afaceri.

Forma juridică de societate comercială pe acțiuni se impune pentru marile întreprinderi ale căror nevoi de capitaluri nu pot fi asigurate de un cerc restrâns de persoane. Ea permite colectarea acestor capitaluri făcând apel public la economiile unor mase mici de investitori care primesc în schimbul investițiilor lor titluri (acțiuni sau obligațiuni) ușor negociabile – mai ales dacă societatea este cotată la bursă – și generatoare de profit (dividende sau plusvaloarea cesiunii), în condițiile limitării responsabilității lor la cadrul sumelor angajate pentru subscrierea sau cumpărarea acestor titluri. Transmisibilitatea ușoară a acestor titluri produce o primenire continuă a asociaților și asigură continuitatea existenței persoanei juridice dincolo de limitele biologice ale persoanei fizice.

Societatea pe acțiuni este tipul însuși al societății de capitaluri, grupând un număr mare de asociați care, de cele mai multe ori, nici nu se cunosc între ei și a căror participare la societate este fundamentată pe capitalurile pe care ei le investesc în întreprindere. Datorită importanței capitalului, calitățile personale ale asociaților sunt estompate până la dispariție în favoarea aporturilor la capital. Pentru aceste considerente societatea pe acțiuni în formă pură este cunoscută în doctrină și sub numele de societate anonimă.

În Republica Moldova societățile respective pe lângă dispozițiile Codului civil, sunt amplu reglementate printr-o lege specială privind societățile pe acțiuni nr.1134/1997.

Pe lângă faptul că implică un procedeu mai complicat la fondare, înregistrare și gestionare, societățile pe acțiuni mai necesită și un capital social nu mai mic de 20.000 lei (art.40 alin.(2) din Legea 1134/1997) și un capital de rezervă în proporție de 10% din capitalul social.

Reieșind din cele menționate, **Societatea pe acțiuni nu este o formă organizatorico-juridică pentru crearea și funcționarea întreprinderilor sociale.**

2.2. Suport direct sau indirect pentru potențialele întreprinderi sociale.

Filantropia privată

În Moldova, activitatea filantropică este reglementată de Legea nr.1420 din 31.10.2002 cu privire la filantropie și sponsorizare, Codul Fiscal al Republicii Moldova și Regulamentul cu privire la modul

de confirmare a donațiilor pentru scopuri filantropice aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 489 din 4.05.1998.

În conformitate cu prevederile Legii nr.1420, prin activitate filantropică se înțelege acordarea de ajutor material benevol, imparțial și necondiționat sau prestarea de servicii gratuite de către persoane fizice sau juridice pentru o persoană (un grup de persoane), fără a cere în schimb vreo recompensă, plată sau executare a anumitor obligații și fără a obține vreun profit. Potrivit articolului 36 din Codului Fiscal contribuabilii au dreptul să deducă orice donații făcute pe parcursul anului fiscal în scopuri filantropice sau de sponsorizare, dar nu mai mult de 10% din venitul impozabil. Adicional, Codul Fiscal stipulează că pot fi deduse donațiile efectuate în scopuri filantropice sau de sponsorizare în favoarea autorităților publice și instituțiilor publice, a organizațiilor comerciale precum și în favoarea organizațiilor religioase.

În aparență sunt niște prevederi stimulatorii pentru agenții economici de a susține societatea civilă, inclusiv organizațiile necomerciale care desfășoară activități de antreprenariat social. Însă condițiile impuse - și anume mecanismul de confirmare a donației - face procedura respectivă foarte neconvenabilă, în special pentru entitatea care efectuează donația. Este vorba, în special, de faptul că procedura în sine este neclară, greoaie, și descurajează agentul economic și persoana fizică de la acțiunile de ajutor filantropic și de sponsorizare. Riscul mare de a pierde deducerile cheltuielilor de filantropie și sponsorizare din cauza lipsei de cerere, sau a posibilității de a indica faptul că beneficiarul sau filantul/sponsorul au careva încălcări (minore, de exemplu) în contabilitate, sau din cauza că inspectorul fiscal și șeful lui consideră că deducerile cheltuielilor de filantropie au legătură directă cu faptul dacă beneficiarul face uz de dreptul la scutire de impozit sau nu - este factorul de respingere a inițiativelor firești a businessului de a oferi ajutoare filantropice și de sponsorizare.

În acest context se recomandă reviziunea prevederilor cu privire la modul de confirmare a donațiilor, stabilit de cap. IV din „Regulamentul cu privire la modul de confirmare a donațiilor pentru scopuri filantropice și/sau de sponsorizare” aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.489 din 04.05.1998, instituind mecanisme clare și lucrative, atașând un set de acte determinat care urmează a fi completat în cazul acordării unei donații și excluderea unei birocratizări excesive.

2.3. Impozitarea

În Republica Moldova, principiile generale ale impozitării sunt prevăzute în legea codificată „Codul Fiscal”. Sistemul fiscal reprezintă totalitatea impozitelor și taxelor, a principiilor, formelor și metodelor de stabilire, modificare și anulare a acestora. În Moldova, sunt percepute impozite și taxe generale de stat și locale.

Sistemul impozitelor și taxelor generale de stat include:

- a. impozitul pe venit
- b. taxa pe valoare adăugată
- c. accizele

- d. impozitul privat
- e. taxa vamală
- f. taxele percepute în fondul rutier.

Sistemul impozitelor și taxelor locale include:

- a. impozitul pe bunurile imobiliare
- b. taxele pentru folosirea resurselor naturale
- c. taxa pentru amenajarea teritoriului ș.a. (a se vedea art. 6 al Codului Fiscal).

Conform ultimelor modificări ale art. 15 al Codului Fiscal, impozitul pe venit pentru persoanele juridice este stabilit în mărime de 12% din venitul impozabil. În ultimii ani se încearcă o micșorare a cotei pentru ca presiunea fiscală să fie mai ușor de suportat.

Taxa pe valoare adăugată (TVA) este un impozit general de stat care reprezintă o parte din valoarea mărfii livrate, serviciilor prestate supuse impozitării pe teritoriul Republicii Moldova, precum și la importul mărfurilor și serviciilor. Pentru acest impozit legiuitorul stabilit, prin art. 96, următoarele cote TVA:

- cota standard – în mărime de 20% din valoarea impozabilă a mărfurilor și serviciilor importate și livrărilor efectuate pe teritoriul Republicii Moldova
- cote reduse în mărime de:
  - 8% - la pâine și produsele de panificație, la laptele și produsele lactate livrate pe teritoriul Republicii Moldova
  - 8% - la medicamentele atât indicate în Nomenclatorul de Stat de medicamente, cât și autorizate de Ministerul Sănătății și Protecției Sociale, importate și/sau livrate pe teritoriul Republicii Moldova
  - 8% - la gazele naturale și gazele lichefiate, atât la cele importate, cât și la cele livrate pe teritoriul Republicii Moldova
- cota zero – la mărfurile și serviciile livrate în conformitate cu art. 104.

Accizul reprezintă, de asemenea, un impozit general de stat pentru unele mărfuri de consum, iar cotele pentru acciz sunt stabilite:

- în sumă absolută la unitatea de măsură a mărfii
- ad valorem, în procente de la valoarea mărfii, fără a ține cont de accize și TVA, sau de la valoarea în vamă a mărfurilor importate, luând în considerare impozitele și taxele ce urmează a fi achitate la momentul importului, fără a ține cont de accize și TVA.

Impozitul pe bunurile imobiliare este un impozit local care reprezintă o plată obligatorie la buget de la valoarea bunurilor imobiliare și constă într-o cotă maximă a impozitului ce constituie 0,5% din baza impozabilă a bunurilor imobiliare.

Taxele locale reprezintă plăți obligatorii efectuate la bugetul unităților administrativ-teritoriale (taxele locale sunt specificate la art.289 al Codului Fiscal).

ONG (Asociații Obștești, fundații)

Impozitul pe venit

Organizațiile necomerciale sunt scutite de plată impozitului pe venit în cazul în care corespund cerințelor prevăzute în articolul 52 al Codului Fiscal:

- “a) sînt înregistrate sau create în conformitate cu legislația și desfășoară activitate în corespundere cu obiectivele prevăzute în statut, în regulament sau într-un alt document de constituire;
- b) în statut, în regulament sau într-un alt document de constituire este indicată interdicția privind distribuirea mijloacelor cu destinație specială, a altor mijloace și venituri rezultate din activitatea statutară sau a proprietății între fondatori și membri ai organizației sau între angajații ei, inclusiv în procesul reorganizării și lichidării organizației necomerciale;
- c) mijloacele cu destinație specială, alte mijloace și venituri rezultate din activitatea statutară, proprietatea organizației sînt utilizate în scopurile prevăzute de statut, de regulament sau de alt document de constituire;
- d) nu folosesc mijloacele cu destinație specială, alte mijloace și venituri rezultate din activitatea statutară sau proprietatea în interesul unui fondator sau membru al organizației ori în interesul unui angajat;
- e) nu susțin partidele politice, blocurile electorale sau candidații la funcții în cadrul autorităților publice și nu folosesc mijloacele cu destinație specială, alte mijloace și venituri rezultate din activitatea statutară sau din proprietate pentru finanțarea acestora.”

În caz contrar, va fi supus impozitării în modul general stabilit. Impozitul pe venit va constitui conform art.15 lit.b din Codul Fiscal, pentru persoanele juridice – în mărime de 12% din venitul impozabil.

TVA

În cazul în care prin Hotărârea Guvernului nu este prevăzută aplicarea cotei zero T.V.A. pentru bunurile și serviciile procurate în cadrul grantului, asociația obștească va înregistra T.V.A. aferenta procurărilor fie în costul bunurilor cumpărate, fie la cheltuieli.

Alte Taxe

Cadrul legislativ național nu prevede scutirea ONG de alte taxe, precum taxa pentru amenajarea teritoriului, taxa pentru folosirea resurselor naturale, impozitele pentru bunurile imobiliare.

Alte societăți comerciale, inclusiv cele constituite de către organizații necomerciale

În Republica Moldova aceste entități sunt supuse impozitării conform regulilor generale, indiferent de scopul pe care îl urmăresc, beneficiul public adus și modul în care sunt distribuite veniturile. În lipsa unor facilități fiscale activitatea acestor entități de beneficiu public nu este durabilă. Tipurile de facilități pot fi inspirate din experiența țărilor membre ale UE.

2.4. Concluzii

Tabelul de mai jos ilustrează concluziile, punctele forte și slabe ale diferitor forme organizatorico-juridice ale potențialelor întreprinderi sociale în lumina cadrului legislativ actual:

Forma organizatorico-juridică	Concluzie	Puncte forte	Puncte slabe
Asociații Obștești, Fundații	Reieșind din cadrul legislativ actual, în care nu există noțiunea de antreprenoriat social și facilități pentru întreprinderile sociale, este cea mai recomandată formă pentru crearea și funcționarea Întreprinderilor Sociale.	<ul style="list-style-type: none"> Asociațiile Obștești nu necesită capital statutar Sunt structuri democratice, în care toți membrii au câte un vot În cazul în care activitatea economică este statutară – pot beneficia de scutirea impozitului pe venit. Pot beneficia de granturi de la stat și donatori În anumite condiții pot beneficia de aplicarea cotei zero TVA aferente procurărilor 	<ul style="list-style-type: none"> Fundațiile necesită capital statutar În lipsa suportului direct și indirect din partea statului sunt mai vulnerabile comparativ cu entitățile economice clasice, reieșind din specificul activității lor. Nu au experiență în inițierea și gestionarea întreprinderilor sociale.
Cooperativele	Reprezintă o formă potrivită pentru crearea și funcționarea întreprinderilor sociale.	<ul style="list-style-type: none"> Întrunesc principiile de funcționare a întreprinderilor sociale. Cooperativele și alte forme ale societăților comerciale și-au demonstrat eficacitatea în multe țări ale Uniunii Europene. 	<ul style="list-style-type: none"> Sunt supuse impozitării conform regulilor generale; Nu au cunoștințe și experiență în domeniul antreprenoriatului social; Nu au experiență în gestionarea granturilor; Nu pot beneficia de granturi din fondurile publice;
SRL	Reprezintă o formă acceptabilă pentru crearea și funcționarea întreprinderilor sociale.	<ul style="list-style-type: none"> sunt preferate de majoritatea participanților la activitatea de antreprenoriat; conferă fondatorilor mai multă certitudine și mai multă securitate 	<ul style="list-style-type: none"> În lipsa cel puțin a unor mecanisme indirecte de susținere sunt extrem de vulnerabile din perspectiva durabilității.

		juridică în ceea ce privește patrimoniul lor.	
SA	Nu este o formă recomandată pentru crearea și funcționarea întreprinderilor sociale.	<ul style="list-style-type: none"> • sunt preferate de unii participanții la activitatea de antreprenariat. • conferă fondatorilor mai multă certitudine și mai multă securitate juridică în ceea ce privește patrimoniul lor. 	<ul style="list-style-type: none"> • implică un procedeu complicat la fondare, înregistrare și gestionare, • necesită capital social nu mai mic de 20.000 lei și un capital de rezervă în proporție de 10% din capitalul social.
Societatea în nume colectiv	Nu este o formă recomandată pentru crearea și funcționarea întreprinderilor sociale.		<ul style="list-style-type: none"> • membrii răspund solidar și nelimitat pentru obligațiile acesteia
Societatea în comandită	Nu este o formă recomandată pentru crearea și funcționarea întreprinderilor sociale.		<ul style="list-style-type: none"> • membrii răspund solidar și nelimitat pentru obligațiile • acesteia această formă a devenit total depășită și nu se mai bucură de interesul întreprinzătorilor care preferă alte forme de societate.

CAPITOLUL 3. Modele de Antreprenoriat Social Dezvoltate în Republica Moldova

Capitolul precedent a elucidat situația privind legislația Republicii Moldova din perspectiva economiei sociale. În baza acestei informații, acest capitol va examina dacă există modele de antreprenoriat social în Republica Moldova. Prima secțiune prezintă o sinteză a percepției diferitor actor vizavi de antreprenoriatul social. Următoarea secțiune face o cartare a proiectelor de antreprenoriat social din țară, domeniile acoperite, practicile pozitive și barierele din perspectiva actorilor care au implementat aceste inițiative.

3.1. Percepția generală privind antreprenoriatul social

Precum a fost descris în capitolele anterioare, deși este pe larg răspândit și valorificat în țările Europei Occidentale, antreprenoriatul social mai rămîne în Republica Moldova a fi o idee relativ nouă. Precum am văzut în capitolul precedent, legislația în vigoare nu creează condiții diferite pentru lansarea și dezvoltarea întreprinderilor sociale. Cu toate acestea, în Republica Moldova au fost inițiate și, în unele cazuri, cu succes dezvoltare cîteva inițiative orientate spre dezvoltarea antreprenoriatului social. Acest capitol vine să ofere o imagine asupra modelelor de antreprenoriat social dezvoltate în special prin sprijinul donatorilor externi și tipurilor de afaceri dezvoltate. Sunt analizate criteriile pe care urmează să le satisfacă o organizație pentru a fi capabilă să inițieze o întreprindere socială, precum și condițiile care, fiind satisfăcute, contribuie semnificativ la durabilitatea acestor afaceri.

Rezultatele obținute prin chestionarul aplicat pe parcursul colectării datelor pentru acest studiu pune în evidență faptul ca aproximativ jumătate din ONG-urile active din Republica Moldova (45,7%) nu sunt implicate sub nici o formă în activități de antreprenoriat social. Dacă ținem cont și de faptul că, deseori, activitățile de antreprenoriat social sunt confundate de către reprezentanții ONG-urilor cu alte tipuri de activități de generare de venit (ex.: prestare de servicii, fundraising, etc.), putem afirma că numărul ONG-urilor ce sunt implicate în asemenea activități este semnificativ mai mică.

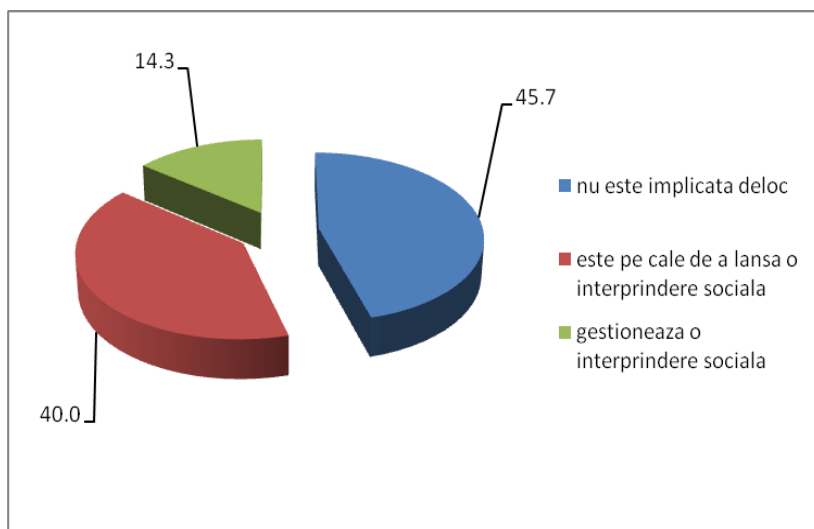

Diagrama 1:
În ce măsură organizația Dvs
este implicată în activități de
antreprenoriat social?

Rezultatele unui studiu efectuat de către PNUD Moldova și Fundația SOROS Moldova indică asupra faptului că doar 3,2% din bugetul ONG-urilor a fost constituit de „venituri generate de activități economice compatibile cu misiunea organizației”¹⁹. Deși acest studiu a fost efectuat în 2007, nu avem multe motive să considerăm că situația s-a modificat semnificativ, chiar și dacă ținem cont de inițiativele donatorilor externi implementate de atunci și care sunt prezentate în continuare.

Pe parcursul ultimilor ani, cu suportul donatorilor externi, au fost inițiate și implementate un șir de proiecte orientate, printre altele și spre dezvoltarea antreprenoriatului social. Deși, precum vom vedea din prezentările de mai jos, respectivele inițiative urmăreau alte obiective, mai globale, activitățile implementate au dus la apariția primelor experiențe de creare și gestiune a întreprinderilor sociale și la lansarea primelor elemente ale culturii antreprenoriatului social în Republica Moldova.

3.2. Descriere succintă a proiectelor orientate spre dezvoltarea antreprenoriatului social

În continuare sunt prezentate câteva din cele mai importante exemple de asemenea proiecte de o relevanță sporită pentru obiectivele prezentului studiu.

Proiectului „Oportunități mai bune pentru tineri și femei”, PNUD Moldova, 2004-2011

Una din puținele experiențe de succes în acest sens a fost creată prin intermediul activităților Proiectului „Oportunități mai bune pentru tineri și femei”, implementat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare în perioada octombrie 2004 – decembrie 2011. Astfel, începând cu anul 2007 și până la finalizarea proiectului, au fost create 9 întreprinderi sociale fondate de ONG-uri partenere, prin intermediul cărora au fost finanțate 18 planuri de afaceri. Grație activităților de

¹⁹ Studiu privind dezvoltarea organizațiilor neguvernamentale din Republica Moldova, autori Andrei Brighidin, Mihai Godea, Sergiu Ostaf [et al.], PNUD Moldova, Chișinău, 2007

antreprenoriat lansate s-a reușit crearea a circa 80 noi locuri de muncă, în valoare totală de 172 mii dolari SUA. Domeniul de activitate a întreprinderilor sociale este foarte variat, incluzînd diverse servicii, activități agricole, producerea materialelor de construcție etc²⁰.

Chiar dacă la etapa lansării primelor activități de antreprenoriat social, finele anului 2007, rezultatele financiare se arătau destul de modeste, nedepășind ponderea de 1% din totalul resurselor acumulate de asociațiile partenere, ulterior ponderea venitului a crescut constituind circa 15% din totalul resurselor financiare acumulate. În cifre absolute profitul din activitățile de antreprenoriat social a constituit circa 27 mii dolari SUA, din care în anul 2009 peste 15 mii dolari SUA. Cifra de afaceri totală a întreprinderilor sociale în această perioadă fiind de peste 80 mii dolari SUA, din care în 2009 – 52 mii dolari SUA.

Întreprinderile sociale lansate prin intermediul proiectului „Oportunități mai bune pentru tineri și femei” activează într-un domeniu destul de variat. Spre exemplu, La Soroca, a fost construit un atelier de confecționare a produselor din lemn și metal, care a oferit 14 locuri noi de muncă pentru beneficiarii din Centrul de Reintegrare Socială "Dacia". Conform estimărilor preliminare, profitul generat de această întreprindere va ajunge la un total anual de lei, 120000 și, astfel, va fi capabil să acopere aproape 40% din costurile de întreținere centrului. În plus, în incinta Centrului "Dacia" cu ajutorul proiectului a fost lansat un serviciu de foto-copiere²¹.

La Călărași, activitățile de antreprenoriat social inițiate prin intermediul proiectului au fost mai variate. Cu susținerea proiectului, au fost lansate o fermă de iepuri, o seră și două centre de oferire a serviciilor de foto-copiere. Un număr de 10 de beneficiari au fost angajați în aceste activități și profitul anual cumulat a ajuns la aproximativ 88000 de lei în primii ani de funcționare a întreprinderii.

De asemenea, Proiectul a acordat asistență pentru înființarea la Drochia a unui laborator ce oferea servicii de testare ultrasonoră. Beneficiile sociale generate se referă la cele trei locuri de muncă și profitul anual este estimat a fi de 180.000 de lei.

Această experiență a permis identificarea următoarelor constatări ce urmează a fi luate în considerare în viitoarele inițiative orientate spre dezvoltarea antreprenoriatului social în Republica Moldova.

Astfel, experiențele realizate prin intermediul proiectului „Oportunități mai bune pentru tineri și femei” au demonstrat că antreprenoriatul social deține atât avantaje, cât și anumite limite. La capitolul avantaje am putea menționa ponderea misiunii sociale care stă la baza activității economice desfășurate. Aceasta presupune disponibilitatea întreprinderii de a realiza activități

---

²⁰ De la concepte la oameni, schimbînd destine: oportunități mai bune pentru tineri și femei. Raport de totalizare a rezultatelor proiectului "Oportunități mai bune pentru tineri și femei" la 6 ani de activitate, PNUD Moldova, Chișinău, 2010

²¹ The Way from Impasse to Success. Better Opportunities for Youth and Women Project Activity Report, 2006-2007, PNUD Moldova, Chișinău, 2010

economice cu o marjă minimală de profit sau chiar în absența profitului. Acest fapt permite întreprinderilor sociale să-și găsească nișa pe piață, în domenii care, din lipsa de profitabilitate, nu sunt atractive pentru restul actorilor privați și în așa fel asigurându-și competitivitatea. Anume din acest considerent întreprinderile sociale sunt deseori generatoare nu doar de noi locuri de muncă, dar și de servicii necesare comunității.

În același timp, experiența proiectului a determinat formularea constatării conform căreia întreprinderile sociale dețin și anumite limite. Faptul că acestea sunt derulate de actori non profit, cu experiență și abordare economică foarte modestă, și chiar în lipsa acesteia, face procesul de lansare și consolidare a întreprinderilor sociale dificil și foarte îndelungat. Anume lipsa de experiență și modul de abordare non profit determină și caracterul limitat ca amploare a afacerilor lansate. Din aceste considerente, nu toate afacerile sociale sunt încununate de succes. Din totalul de 18 planuri de afaceri finanțate de proiectul "Oportunități mai bune pentru tineri și femei", 3 afaceri au fost stopate.

În perioada realizării studiului, majoritatea întreprinderilor continuau să funcționeze, beneficiind periodic de consultații neplanificate din partea experților ce activau în calitate de consultanți în cadrul Proiectului.

Pe parcursul implementării, proiectul s-a confruntat cu mai multe dificultăți și provocări, printre acestea cele mai importante fiind:

- lipsa unui cadru legal adecvat care ar reglementa domeniul activităților de antreprenariat social,
- lipsa abilităților antreprenoriale ale organizațiilor necomerciale locale, scepticism față de succesul activităților de antreprenariat social,
- deficit de resurse al organizațiilor partenere la fondarea întreprinderilor sociale,
- durabilitatea insuficientă a misiunii sociale a organizațiilor necomerciale în raport cu activitatea economică.

Există mai multe motive care explică reticența sectorului privat, însă cea mai evidentă se referă la imperfecțiunea cadrului legal, pe de o parte lipsa noțiunii de *antreprenariat social* în legislația națională, dar și nevoia de a modifica alte acte legale: Legea cu privire la filantropie și sponsorizare, Legea cu privire la concesiuni, Legea serviciilor sociale etc. O altă cauză majoră vizează absența unor tradiții și spiritul redus de responsabilitate socială manifestat de actorii privați din țară.

Chiar dacă antreprenariatul social nu joacă rolul decisiv în obținerea autosuficienței financiare, experiența acumulată ilustrează că sporirea activităților generatoare de venit poate sustrage resurse considerabile din cadrul organizației, ceea ce ar conduce la diminuarea activității de bază a organizației. În același timp, rolul și colaborarea cu administrația publică, cât și cu sectorul privat

nu este pe deplin valorificată, iar această cooperare nu trebuie neapărat să țină doar de aspectul financiar.

Diversificarea surselor de finanțare, alături de consolidarea continuă a capacităților instituționale, reprezintă cheia succesului în atingerea durabilității serviciilor create cu suportul proiectului "Oportunități mai bune pentru tineri și femei".

Proiectul „Dezvoltare Economică Locală”, Centrul CONTACT, 2009-2011

Proiectul Dezvoltare Economică Locală (DEL) a fost desfășurat în perioada august 2009 – iulie 2011, fiind finanțat de ICCO - Interchurch organization for development co-operation din Olanda, implementat de Centrul CONTACT.

Scopul Proiectului DEL a fost dezvoltarea potențialului economic local prin asigurarea accesului la servicii profesionale de consultanță în afaceri și susținerea afacerilor cu impact social în comunitățile din Republica Moldova.

Proiectul DEL a urmărit trei obiective generale:

1. Dezvoltarea și sporirea competitivității a cel puțin 5 întreprinderi private mici / mijlocii din localitățile beneficiare ale proiectului DEL prin asigurarea accesului la servicii profesionale de consultanță în afaceri.
2. Îmbunătățirea mediului antreprenorial prin susținerea afacerilor în domeniul social.
3. Diversificarea surselor de venituri pentru categoriile defavorizate prin susținerea inițiativelor economice ale acestora.

Pentru realizarea obiectivelor menționate, proiectul a fost divizat în următoarele componente:

- „Programul de Consultanță”,
- „Concursul Planurilor de Afaceri”
- „Instruire și Consultanță”.

Rezultatele generale ale proiectului:

- au fost actualizate strategiile de dezvoltare economică a localităților beneficiare proiectului DEL;
- 13 Întreprinderi/Asociații Obștești, în cadrul Concursului Planurilor de Afaceri, au beneficiat de granturi pentru inițierea sau dezvoltarea afacerilor cu impact social și domeniul de prestări servicii;

- în cadrul Programului de Consultanță în colaborarea cu Centrul de Consultanță în Afaceri (în continuare CCA), au fost elaborate strategiile de dezvoltare a afacerilor și a recomandărilor detaliate pentru cele 7 întreprinderi selectate în cadrul proiectului DEL (3 întreprinderi – 2010 și 4 întreprinderi în anul 2011);
- au fost oferite 18 granturi mici cu scopul social în vederea îmbunătățirii nivelului de trai a categoriilor defavorizate.

În cadrul acestui proiect, ideile de afacere finanțate au fost variate, în dependență de necesitățile existente la nivel local. În majoritatea cazurilor, ideile de afacere au fost lansate de reprezentanți ai ONG-urilor și au fost implementate de către aceste ONG-uri. Anexa ... prezintă lista ideilor de afacere ce au fost finanțate prin intermediul acestui proiect.

În baza experienței acestui proiect putem constata, la etapa finală a Proiectului, o diversificare a tipurilor de beneficiari: întreprinderi individuale, gospodării țărănești, precum și reprezentanți ai APL.

Proiectul DEL a urmărind impulsionează activității antreprenoriale în regiunile rurale din Republica Moldova. Chiar dacă Proiectul nu a fost orientat nemijlocit spre dezvoltarea antreprenoriatului social, câteva dintre concluziile formulate în urma implementării Proiectului sunt relevante pentru studiul dat. Astfel, printre lecțiile învățate din implementarea Proiectului²² se atestă constatarea precum că Procesul de inițiere și dezvoltare a afacerilor în localitățile rurale continuă să rămână afectat de unele probleme, cum ar fi:

- Antreprenorii, persoanele care doresc să inițieze o afacere, nu dispun de cunoștințe suficiente și experiență relevantă în dezvoltarea afacerilor; nu dispun de condiții mai avantajoase de creditare ce ar favoriza inițierea afacerilor noi (dobînda mare, condiții dure în asigurarea creditului);
- Sumele oferite în cadrul proiectului sunt mici pentru a putea iniția și dezvolta afaceri mai mari în comunitățile rurale, care ar crea și mai multe locuri de muncă;
- Comunitățile rurale se caracterizează printr-o deficiență a resurselor umane profesioniste, fiind necesară efectuarea unor programe de instruire atât la nivel național, cît și nemijlocit în localități pentru persoanele antrenate în proiect;
- Antreprenorii locali nu dețin destule abilități pentru a identifica corect problemele cu care se confruntă afacerea și nu au în vizor necesitățile de dezvoltare a afacerii, astfel nu conștientizează pe deplin importanța serviciilor de consultanță în afaceri. Din acest motiv am avut un număr mic de solicitări în cadrul Programului de Consultanță.

---

²² **Proiectul** dezvoltare economică locală DEL (2009-2011), Chișinău, 2011

Aceste constatări sunt relevante și din perspectiva dezvoltării antreprenoriatului social și de acest fapt se va ține cont pe parcursul conceperii și implementării inițiativelor orientate spre realizarea acestui scop.

Proiectul „Dezvoltarea durabilității financiare a organizațiilor societății civile”, PNUD Moldova, 2006-2008

Guvernul Republicii Moldova cu suportul PNUD Moldova a implementat proiectul „Dezvoltarea durabilității financiare a Organizațiilor Societății Civile în Republica Moldova”. Proiectul acorda asistență Guvernului Republicii Moldova, Organizațiilor Societății Civile (OSC) și sectorului privat în scopul creării unui mediu favorabil și sporirii durabilității OSC prin promovarea contribuțiilor individuale și contribuțiilor corporative, cit și a antreprenoriatului social și serviciilor de calitate.

Prin acordarea asistenței Ministerului Justiției, Ministerului Finanțelor, Inspectoratului Fiscal, OSC și sectorului privat, proiectul și-a propus să contribuie la dezvoltarea capacităților instituționale ale OSC, asigurarea transparenței și eficienței în procesul mobilizării resurselor pentru cei săraci.

Obiectivul general al proiectului a fost: Dezvoltarea capacităților instituționale ale OSC și crearea unui mediu favorabil pentru asigurarea diversificării surselor de finanțare ale OSC, prin crearea unui cadru juridic favorabil, dezvoltarea parteneriatelor și îmbunătățirea capacităților instituționale ale Guvernului, OSC și sectorului privat.

Obiectivele specifice ale proiectului:

- Crearea unui cadru juridic favorabil și a mecanismelor pentru dezvoltarea societății civile. Acest obiectiv este realizat prin efectuarea unei analize complexe a legislației curente, elaborarea proiectelor de lege în acest domeniu, dezvoltarea ONG-urilor, modelarea opiniei publice.
- Îmbunătățirea capacităților OSC de a mobiliza resurse din contribuțiile individuale, dezvoltarea activităților economice, a antreprenoriatului social și prestarea serviciilor. Acest obiectiv este realizat prin implementarea unui program amplu de formare și instruire.
- Dezvoltarea Fundațiilor Comunitare – organizații filantropice independente – care colectează, administrează și redistribuie donațiile primite de la un cerc larg de donatori, în special donatori locali, pentru a satisface necesitățile comunităților.
- Elaborarea și implementarea programului de contribuții corporative (în colaborare cu Pactul Global), care ajută antreprenoriatul în luarea unor decizii referitor la programele comunitare ce urmează să fie susținute, sporirea sentimentului de satisfacție a fiecărei

persoane din companie de la participarea la contribuția corporativă, consolidarea relațiilor cu clienții și comunitatea.

Un exemplu de inițiativă relevantă sprijinită prin intermediul Proiectului „Dezvoltarea durabilității financiare a Organizațiilor Societății Civile în Republica Moldova,, este oferit de cazul Asociației Obștești „Viitorul Începe Azi” din or. Ungheni. În anul 2008, respectiva organizație a obținut finanțare pentru proiectul „Servicii de IP telefonie”, în cadrul inițiativei menționate.

Întreprinderea socială a activat în perioada anului 2008, avînd forma organizatorico-juridică de societate cu răspundere limitată – SRL. Serviciile acestei întreprinderi erau orientate spre satisfacerea nevoii de comunicare a tuturor persoanelor, care au rude peste hotare. În comparație cu alți agenți economici, care ofereau așa gen de servicii, întreprinderea socială oferea prețuri de 2-3 ori mai mici. Angajați ai acestei întreprinderi au fost tineri din categoria social-vulnerabilă.

În scopul realizării acestui proiect, ONG-ul a devenit co-asociat (cota-parte 49%) al SRL-ului (cheltuieli asumate de către agentul economic), bunurile procurate din grantul acordat de PNUD rămîneau în proprietatea asociației obștești, cheltuielile curente în prima perioadă și le asuma SRL-ul (co-asociatul cu 51%), iar angajați deveneau tinerii social-vulnerabili – beneficiari ai ONG-ului.

Proiectul Incubator de afaceri mici, Asociația Keystone Human Services International Moldova, August 2012 – Iulie 2013

Această inițiativă, aflată, în perioada realizării acestui studiu, în faza de implementare, susține dezinstituționalizarea copiilor și tinerilor din Casa internat Orhei pentru persoane cu dezabilități intelectuale. Datorită parteneriatului stabilit între administrațiile publice locale și Keystone Moldova, copiii și tinerii din Casa internat Orhei au posibilitatea de a reveni în familiile lor biologice sau în serviciile comunitare de asistență socială. Atît familiile copiilor cu dezabilități, cît și tinerii dezinstituționalizați se confruntă cu problema sărăciei din cauza alocațiilor mici și a locurilor de muncă insuficiente.

În vederea reducerii sărăciei și sporirii nivelului de trai al persoanelor cu dezabilități, precum și ca parte componentă a eforturilor de dezvoltare a durabilității serviciului „Casă Comunitară”, Keystone Moldova implementează proiectul Incubator de afaceri mici cu suportul OSF/Mental Health Initiative (www.opensocietyfoundations.org). Scopul acestui proiect este de a susține persoanele cu dezabilități și familiile lor în dezvoltarea și implementarea unor mici afaceri.

Modelul de întreprinderi sociale dezvoltate prin intermediul acestui proiect este oarecum deosebit de cele prezentate mai sus. Deoarece vectorul acestui proiect este orientat spre susținerea dezinstituționalizării și a integrării în comunitate a copiilor și tinerilor din Casa internat Orhei pentru persoane cu dezabilități intelectuale, această categorie este implicată, în calitate de beneficiari, în lansarea și dezvoltarea ideilor de afacere, gestiunea întreprinderii, ce funcționează

ca „umbrelă” pentru toate afacerile lansate, revenind personalului și beneficiarilor Keystone Moldova.

Întru realizarea obiectivului specificat mai sus, Keystone Moldova în parteneriat cu Winrock Moldova, susține instruirea persoanelor cu dezabilități și a familiilor lor în dezvoltarea unei afaceri și acorda granturi mici pentru dezvoltarea acestor afaceri. Astfel, în ultimul trimestru al anului 2012, a fost desfășurată o activitate de cinci zile de dezvoltare a capacităților beneficiarilor în lansarea și dezvoltarea de afaceri pentru 16 persoane cu dezabilități, părinți ai acestora și prestatori de servicii. După instruire, au fost elaborate 13 planuri de afaceri.

Printre ideile de afacere ce sunt inițiate, pot fi menționate următoarele:

- producerea de bijuterii,
- crearea a două sere (de ciuperci și căpșuni)
- crearea unei ferme de prepelițe
- reparație auto
- cabinet de masaj
- confecționarea de poșete
- etc

Toate aceste afacerile micro funcționează în cadrul unei întreprinderi, aflate, la momentul elaborării acestui studiu, în etapa de înregistrare sub formă de SRL, și care urmează a fi gestionată de personalul Keystone Moldova, precum și de către beneficiarii acesteia. Se preconizează ca profitul generat să fie utilizat pentru asigurarea durabilității serviciilor oferite beneficiarilor, iar produsele și serviciile create – să fie, la fel, adresate în primul rând beneficiarilor.

Analiza acestui model de antreprenoriat social se determină să formulăm următoarele constatări:

- concentrarea mai multor micro-afaceri într-o singură întreprindere permite evitarea unei investiții semnificative în instruirea inițială, orientată spre formarea competențelor de lansare și gestiune a afacerii, precum și în dezvoltarea continuă a acestora prin oferirea de consultanță și instruire periodice;
- modul în care a fost conceput acest model, oferă beneficiarilor un triplu avantaj:
  - ei sunt clienții primari ai produselor / serviciilor oferite,
  - ei sunt producătorii, dispunând de un loc de muncă,
  - ei sunt implicați în gestiunea afacerii
- pe lângă aceasta, în cazul asigurării caracterului durabil al afacerilor, se asigură și durabilitatea serviciului „Casa Comunitară” oferit beneficiarilor. Putem, de asemenea, să presupunem că, în cazul în care una dintre afaceri va fi mai puțin fezabilă sau durabilă, aceasta nu va duce la dispariția întreprinderii;

- un posibil dezavantaj ține de aspectul administrativ: gestiunea documentației, inclusiv a celei financiar-contabile ar putea fi o adevărată provocare.

3.3. Concluzii

Aceste experiențe de lansate și dezvoltare a întreprinderilor sociale, deși limitate ca și număr și acoperire, ne ajută să formulăm concluzii importante cu referire la opțiunile de dezvoltare a antreprenoriatului social în Republica Moldova. În continuare, acestea sunt prezentate pe câteva categorii principale:

ROLUL ȘI IMPORTANȚA SUSȚINERII DONATORILOR

Experiențele prezentate mai sus ne determină să constatăm importanța critică pe care o are contribuția donatorilor pentru lansarea întreprinderilor sociale. Această contribuție este axată pe următoarele direcții:

- Asistență financiară pentru pregătirea și lansarea afacerii.** Aceasta presupune elaborarea conceptului și a business planului, posibil efectuarea studiilor de fezabilitate pentru asigurarea corespunderii cu necesitățile existente la nivel local și pentru asigurarea succesului pe termen mediu și lung al viitoarei afaceri.
- Investiția inițială în procurarea de echipament și alte resurse necesare.** Deoarece, multe ONG-uri dispun de idei privind posibilele întreprinderi sociale pe care să le inițieze, dar nu dispun de resurse financiare pentru acoperirea investiției inițiale.
- Instruirea reprezentanților ONG-ului în lansarea și gestiunea afacerii.** Acest aspect, în rînd cu celelalte două, constituie unul critic.

Chestionarea reprezentanților variatelor ONG indică asupra faptului că reprezentanții acestora își apreciază modest capacitățile organizaționale în lansarea și gestiunea întreprinderilor sociale. Astfel, doar puțin peste 28% dintre reprezentanții chestionați au afirmat că organizația pe care o reprezintă dispune de capacități avansate în acest domeniu (diagrama 2).

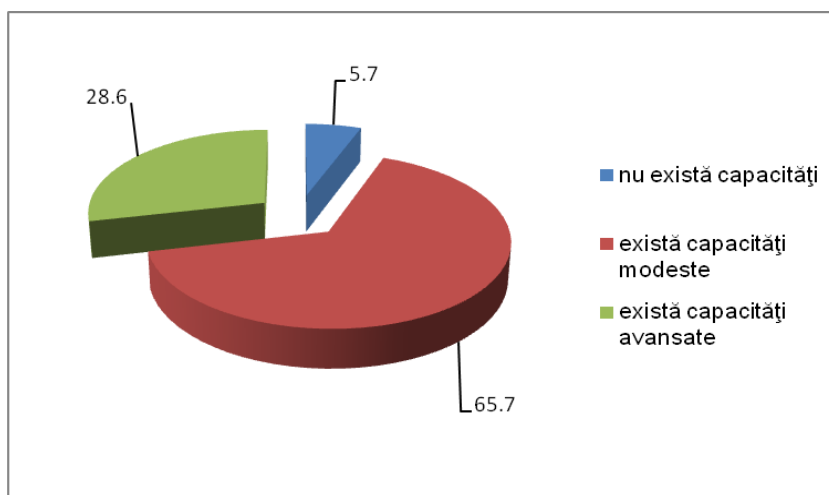

Diagrama 2:
Cum apreciați capacitățile
organizației Dvs de a lansa și
gestiona o întreprindere
socială?

Aceste contribuții ale donatorilor externi constituie experiențe valoroase și pentru alte eventuale inițiative orientate spre dezvoltarea antreprenoriatului social în Republica Moldova. În capitolul „Recomandări” este prezentată o expunere mai detaliată ale acestora.

CRITERII MINIME PENTRU INIȚIEREA UNEI AFACERI SOCIALE

Pornind de la rolul decisiv pe care donatorii îl dețin în procesul de inițiere, lansare și dezvoltare a afacerilor sociale, este logic să identificăm acele criterii pe care ar trebui să le satisfacă orice organizație, interesată de implicarea în domeniu și care ar dori să beneficieze de aportul inițial al donatorilor:

- A. Donatorii sunt cei care determină criteriile de selectare a ideilor ce urmează să beneficieze de susținere financiară. Acest fapt presupune **existența unei experiențe și expertize** acumulate pe parcursul implementării unor inițiative semnificative la nivel local, **a unei reputații pozitive la nivel local**, precum și a **competențelor de prezentare** a ideii către donator.
- B. **Cunoașterea necesităților la nivel local și orientarea spre soluționarea acestora.**
- C. **Capacitatea de a atrage și implica variate resurse:** umane, tehnice, materiale, relații, etc.
- D. Orientarea spre valorificarea noilor oportunități, gândire inovațională și asumarea de riscuri, care, toate împreună, sunt caracteristice unei **abordări și gândiri antreprenoriale clasice**, orientate, însă, spre scopuri sociale.
- E. La fel, unul din criteriile decisive este reprezentat de gradul avansat de **competență în domeniul lansării și dezvoltării afacerii**, fapt care presupune cunoștințe și abilități de planificare a afacerii, management, marketing și promovare, contabilitate și management financiar, etc.

Această listă nu pretinde a fi exhaustivă, ci, mai degrabă, reprezintă un minimum de cerințe ce urmează a fi satisfăcute de către o organizație pentru a iniția, dezvolta și asigura durabilitatea unei afaceri sociale.

SCOPURILE URMĂRITE DE CREAREA AFACERILOR SOCIALE

În acest context pot fi menționate și principalele obiective pentru care ar putea fi create întreprinderi sociale:

1. **Generarea locurilor de muncă** pentru persoane din categoriile vulnerabile, deoarece, în virtutea situației în care se află, aceste persoane au acces limitat la oportunități de angajare.
2. **Generarea de resurse financiare** (profitul din activitatea operațională a întreprinderii sociale) orientat spre acoperirea costurilor operaționale ale ONG-ului care a fondat întreprinderea.
3. **Diversificarea surselor de finanțare** a ONG-urilor, fondatori a întreprinderii sociale, respectiv, diminuarea dependenței financiare de donatori.
4. Obținerea de beneficii suplimentare directe, sub formă de **produse și servicii**, și indirecte, spre exemplu sub formă de **integrare sporită în comunitate** a beneficiarilor.

DOMENIILE DE ACTIVITATE ACOPERITE DE CĂTRE AFACERILE SOCIALE

Experiența acestor proiecte, precum și colectarea de date adiționale, efectuată pe parcursul studiului, ne permite să identificăm câteva dintre domeniile cheie în care realizarea activităților de antreprenariat social nu este doar posibilă, dar și fezabilă:

- 1) Business mic în domeniul prestării de servicii, în dependență de necesitățile existente la nivel de comunitate. În acest sens, capacitatea de identificare a necesităților existente la nivel de comunitate este una critică.
- 2) Producerea unor produse în cantități reduse pentru necesităților comunității.
- 3) Salubritate în localitățile rurale cu contractare din partea APL, dar și alte tipuri de servicii generale ce pot fi oferite spre beneficiul comunității, condiția de bază fiind disponibilitatea APL de a le contracta de la întreprinderi sociale.

Totodată, ca orice altă afacere de tip clasic, afacerile sociale se pot dezvolta în orice domeniu, limitele fiind impuse de „piață”, adică de factori precum: necesitățile existente la nivel de

comunitate, nivelul de competiție, gradul de dezvoltare a competențelor personalului ONG în domeniul lansării și dezvoltării unei afaceri, etc.

Suntem conștienți de faptul că modele de antreprenariat social prezentate în acest capitol nu pot pretinde că oferă un tablou complex și exhaustiv asupra variatelor experiențe și încercări de a lansa și dezvolta întreprinderi sociale. Este suficient să menționăm numărul mare de organizații neguvernamentale ce generează venit prin dezvoltarea variatelor servicii, pornind de la competențele și resursele deja existente. Fiind orientat spre susținerea activității operaționale și constituind o formă de diversificare a resurselor financiare, acest venit este, în ultimă instanță utilizat spre beneficiul grupurilor țintă pe care le deservește organizația și aceasta este, desigur, o formă de antreprenariat social.

Acest fapt ne face să evităm tentației de a efectua o cartografiere a tuturor întreprinderilor sociale, efort ce ar fi puțin relevant față de obiectivele acestui studiu.

CAPITOLUL 4. Bariere și Oportunități

Acest capitol va examina barierele și oportunitățile ce țin de inițierea și dezvoltarea întreprinderilor sociale. În mod special, vor fi examinate aspectele regulatorii, gradul de înțelegere al antreprenoriatului social, accesul la finanțare, competențele existente în inițierea și dezvoltarea întreprinderilor sociale, motivația părților interesate, relațiile cu autoritățile publice centrale și locale, organele de control.

Prin intermediul chestionarului administrat printre reprezentanții ONG-urilor, au fost identificate trei bariere majore. Astfel, cea mai mare dificultate cu 54,3% a fost menționată *insuficiența de cunoștințe în domeniul lansării și dezvoltării întreprinderilor sociale*. Aceasta este urmată de *lipsa facilităților legale și fiscale*, cu 31,4%, cea de-a treia fiind *accesul limitat la practici de succes* – 14,3%.

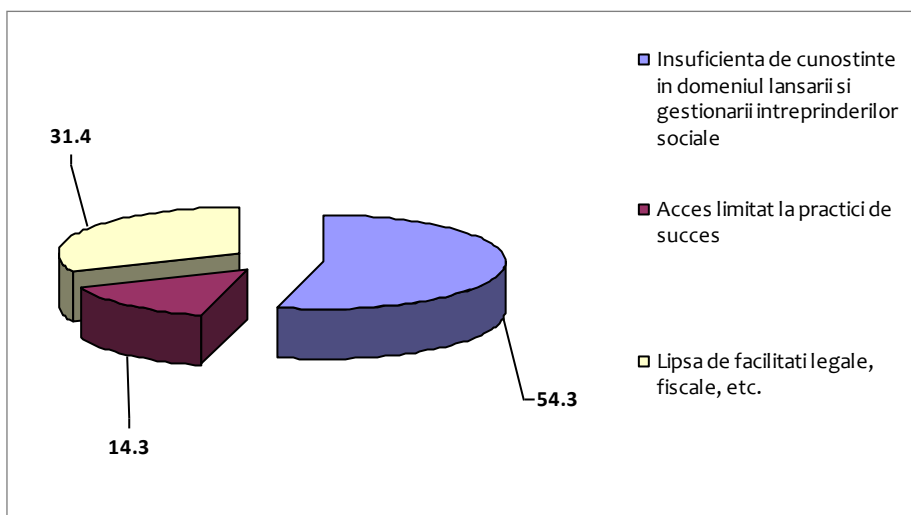

Diagrama 3:
Care, în opinia Dvs, sunt
barierele în dezvoltarea
întreprinderilor sociale în
Republica Moldova?

Într-un mod mai complex, dificultățile și barierele majore au fost identificate prin alte activități ale studiului. Acestea sunt prezentate în continuare fiind grupate pe principale categorii.

4.1. Legislația în vigoare

Una din dificultățile identificate se referă la cadrul legal ce reglementează, pe de o parte, activitatea ONG-urilor, pe de altă parte, activitatea agenților economici. În acest sens, conform relațiilor reprezentanților ONG, cu experiență în desfășurarea activităților de antreprenoriat social, „...ONG-urile desfășoară activitate comercială în 2 moduri: ori prestînd servicii ca ONG (în acest caz este nevoie de aparat de casă și contabilitate separată pentru activitatea economică), ori

creînd societăți comerciale. ... Efectiv, activitatea comercială este tratată ca și „activitate comercială” clasică”.

Acest fapt presupune că nu există facilități speciale pentru organizații care au un pronunțat rol social la nivel de comunitate. În consecință, modul de tratare a întreprinderilor sociale de către organele de control nu se deosebește de abordarea față de afacerile clasice, cu toate consecințele ce rezultă de aici.

Un alt aspect, relevant pentru legislația în vigoare, îl constituie caracterul oarecum rudimentar al facilităților acordate agenților economici prin *Legea cu privire la filantropie și sponsorizare*. Deoarece facilitățile stipulate presupun un mecanism dificil de aplicare (descriș în capitolul 2), agenții economici evită apelarea la facilitățile oferite prin respectiva Lege.

Tot aici poate fi menționată dificultatea raportată de către cei care au trecut prin experiența înregistrării întreprinderilor sociale: la nivel local, funcționarii responsabili de înregistrare manifestau surprindere cu referire la posibilitatea înregistrării unei SRL de către o ONG, considerînd că scopurile celor două tipuri de organizații nu se pot intersecta sau suprapune.

4.2. Nivelul scăzut de înțelegere a antreprenoriatului social

În general, putem afirma că nici conceptul de antreprenoriat social și nici fenomenul în sine nu este cunoscut. Această afirmație este valabilă, pe de o parte, pentru variatele categorii ale populației, printre care chiar și eventualii beneficiari ai întreprinderilor sociale, pe de altă parte pentru autoritățile centrale și locale și, cel mai frustrant, printre reprezentanții sectorului non-profit.

Un potențial pericol în calea dezvoltării întreprinderilor sociale la nivel local îl constituie prezența unor stereotipuri cu referire la modul în care este percepută activitatea de antreprenoriat și neconștientizarea diferenței dintre versiunea clasică și cea socială a acestuia. Cum a relatat un participant la interviu: „Oamenii cred ca dacă producem ... înseamnă că vînam un profit oarecare. Le este greu să înțeleagă că activăm nu pentru propriul beneficiu.”

Tratarea oarecum preconcepută, din partea reprezentanților comunității, a activității întreprinderilor sociale la nivel local, ar putea avea un impact nedorit atât asupra motivațiilor de implicare în activități de antreprenorial social, cât și posibilităților de lansare și dezvoltare a respectivelor întreprinderi.

Depășirea acestei dificultăți ar presupune activități de sporire a nivelului de conștientizare a importanței și a beneficiilor, orientate atât spre reprezentanții autorităților, cât și spre comunitate în general.

4.3. Acces limitat la finanțare

Deoarece, pe piața Republicii Moldova deosebirea dintre activitatea comercială clasică și cea socială nu există, asociațiile obștești sunt într-o situație mai defavorizată deoarece au mai puțină experiență, fapt care poate provoca dificultăți serioase în gestionarea afacerii. Chiar dacă au acces la fonduri specifice oferite de către finanțatori (granturi), acestea nu pot fi utilizate altfel, decât în forma și direcția acceptată de finanțator; practic nu pot obține credite, pentru că, în majoritatea lor, nu dispun de mijloace pasibile pentru gajare, etc.

Inițiativele, lansate de către anumiți finanțatori, prin intermediul cărora activitățile și investițiile necesare pentru lansarea unei afaceri cu caracter social erau sprijinite financiar de către un donator, poarte, mai curînd, un caracter izolat și, pînă la acest moment nu au generat un impact major.

Resursele financiare oferite de către donatori sunt orientate spre soluționarea unor probleme sociale complexe, precum (re-)integrarea socială a reprezentanților categoriilor defavorizate, pentru care antreprenoriatul social reprezintă una din posibilele soluții. Totodată, deocamdată nu au fost atestate inițiative complexe din partea donatorilor, orientate direct spre dezvoltarea antreprenoriatului social.

O altă posibilitate de a accede la resurse financiare, necesare pentru lansarea unor afaceri sociale și, ulterior, dezvoltarea acestora, o constituie apelarea la suportul mediului de afaceri. Precum a fost menționat anterior, cadrul legal nu stimulează agenții economici să aplice pentru anumite facilități prin activități de sponsorizare, care, eventual, ar servi drept suport financiar pentru lansarea și dezvoltarea întreprinderilor sociale.

Din această cauză, o posibilitate prin care business-ul ar putea contribui la dezvoltarea antreprenoriatului social o constituie o deschidere mai mare spre angajarea persoanelor din categoriile defavorizate. Precum a fost menționat de către un reprezentant al unei companii cu afacere la nivel național, „business-ul are constant nevoie de oameni bine pregătiți” și acest fapt semnifică deschiderea reprezentanților mediului de afaceri spre a oferi locuri de muncă celor care dețin calificarea și competențele necesare, preferabil la un nivel mai avansat decât cel mediu.

Prin urmare, una dintre domeniile relevante pentru antreprenoriatul social ar fi pregătirea persoanelor vulnerabile pentru integrarea ulterioară plinară a acestora în câmpul muncii.

4.4. Nivelul de competențe deținute

Această dificultate trebuie privită sub dublu aspect:

1. competențele deținute de către reprezentanții ONG-urilor ce intenționează să lanseze o întreprindere socială

2. competențele deținute de către angajații întreprinderilor sociale.

Cu referire la primul aspect, dincolo de competențe specifice necesare pentru lansarea și gestiunea unei întreprinderi (contabilitate, planificarea afacerii, management, etc.) însăși conceptul de „antreprenoriat social” nu întotdeauna este cunoscut și/sau înțeles în sensul său autentic. Deseori, este confundat cu activități orientate spre susținerea categoriilor vulnerabile, cu servicii sociale, etc.

De asemenea, competențele limitate ale reprezentanților ONG generează, adesea, și o temere ce nu poate fi ignorată. *„Poate începeam să deschidem o întreprindere socială cu o formă juridică de organizare proprie unui agent economic, dar când auzi câte trebuie să ai pentru aceasta, avem multe temeri să nu încălcăm legea și asta poate ne stopează cel mai mult în inițierea unor servicii contra plată.”* (Maria Calchei, Sprijin și Speranță)

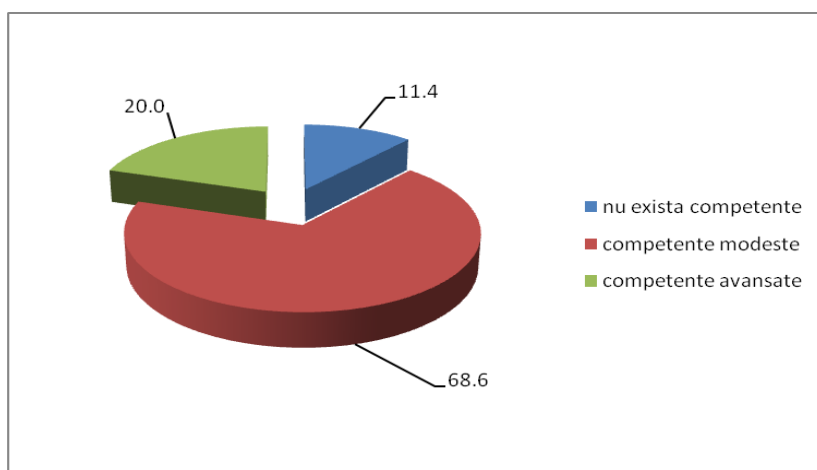

Diagrama 4:
Cum apreciați competențele
existente în organizația Dvs cu
referire la antreprenoriatul
social

Cel de-al doilea aspect menționat mai sus – cel ce se referă la competențele deținute de către angajați – are o importanță decisivă dacă ne referim, în particular, la aspectul legat de generarea locurilor de muncă pentru reprezentanții categoriilor vulnerabile și angajarea acestora, inclusiv în întreprinderi de tip clasic. În virtutea nivelului înalt de migrație din ultimii 10-15 ani, multe entități juridice dețin, din ce în ce mai mult, acces limitat la personal competent, capabil să aducă plus valoare. Acest fapt nu doar limitează opțiunile la angajare, inclusiv pentru cei ce gestionează întreprinderi sociale, dar și, în mare parte, determină o neîncredere generalizată a reprezentanților business-ului clasic față de posibilitatea angajării persoanelor din categoriile social-vulnerabile.

4.5. Relațiile cu autoritățile publice locale

În general, relațiile cu reprezentanții APL pot fi apreciate ca fiind pozitive. Există valoroase exemple pozitive, cum ar fi or. Ungheni, unde Primăria manifestă o atitudine constructivă și este

orientată spre colaborare nu doar cu reprezentanții întreprinderilor sociale, dar și, în general, cu ONG-uri. Totodată, discuțiile realizate cu reprezentanți ai ONG-urilor ce desfășoară activități generatoare de venit, au dus la identificarea următoarelor contribuții posibile ale APL, orientate spre dezvoltarea întreprinderilor sociale:

- Participarea la mobilizarea membrilor comunității și sensibilizarea acestora pentru implicarea și susținerea întreprinderilor sociale ce funcționează la nivel local;
- Promovarea, cel puțin la nivel local, a produselor și serviciilor oferite de întreprinderile sociale;
- Recunoașterea rolului întreprinderilor sociale în comunitate și lansarea unor inițiative de conlucrare mai intensă dintre variați actori la nivel de comunitate.
- Acordarea de susținere financiară și materială, spre exemplu: oferirea de spații la condiții mai avantajoase;
- Acordarea unui regim mai facil de achitare a taxelor locale.

Oricare ar fi posibilitățile de intensificare a colaborării dintre reprezentanții întreprinderilor sociale și APL, aceasta se poate desfășura doar în cadrul unui dialog ce presupune, pe de o parte, acord comun privind necesitățile comunității ce vor fi acoperite de serviciile oferite, pe de altă parte, elaborarea mecanismului de acordare a facilităților.

4.6. Relațiile cu organele de control

Prin activitățile desfășurate, studiul a relevat câteva aspecte importante ale relației ce, în general, există între puținele întreprinderi sociale ce activează în Republica Moldova și organele de control. Este vorba, în special, de reprezentanți ai Inspecției Muncii, reprezentanți ai Inspectoratului Fiscal, precum și ai Centrelor de Sănătate Publică, atât la nivel local, cât și la nivel central.

În general, poate fi constatată o cunoaștere modestă a conceptului de antreprenoriat social, inclusiv a exemplelor specifice de asemenea întreprinderi, manifestată de către reprezentanții organelor de control. Drept motiv este invocat faptul că activitatea instituțiilor pe care le reprezintă este reglementată de prevederi legale, iar conceptul de antreprenoriat social nu se regăsește în legislația națională. Fiind instituții ale cărui obiectiv de bază al activității constituie urmărirea aplicării legislației în vigoare, iar legislația nu prevede aplicarea de facilități, reprezentanții organelor de control nu au baza juridică și, respectiv, nu aplică un tratament deosebit, mai facil, față de întreprinderile sociale. Cu alte cuvinte, întreprinderile sociale se bucură de același tratament ca și alți agenți economici, deoarece legislația muncii nu face diferență între aceste entități.

Acest fapt a fost confirmat și de către reprezentanții întreprinderilor sociale ce au oferit informații în cadrul studiului. „Organele de control nu fac diferență dintre o întreprindere clasică și una socială”, iar acest fapt condiționează un puternic efect demotivator deoarece asupra celor ce gestionează întreprinderea socială, mai ales dacă ținem cont de competențele modeste de a activa într-un „mediu real de business” cu toate riscurile aferente.

Tot aici vom menționa și faptul că frica de o atenție excesivă din partea organelor de control constituie, în unele cazuri, un impediment în calea valorificării beneficiilor oferite de practicarea antreprenoriatului social.

Merită a fi menționat faptul că reprezentanții instituțiilor ce efectuează controlul asupra agenților economici și-au exprimat disponibilitatea de a contribui, prin autoritatea și împuternicirile de care dispun, la crearea condițiilor ce ar facilita dezvoltarea întreprinderilor sociale.

Din perspectiva creării condițiilor propice pentru dezvoltarea antreprenoriatului social, acest fapt ne determină să constatăm importanța creării unui cadru legal național care nu doar ar defini conceptul de antreprenoriat social, dar ar și specifica modalități exacte de facilitare a activității întreprinderilor sociale. Această constatare preliminară este dezvoltată în cadrul capitolului „Recomandări”.

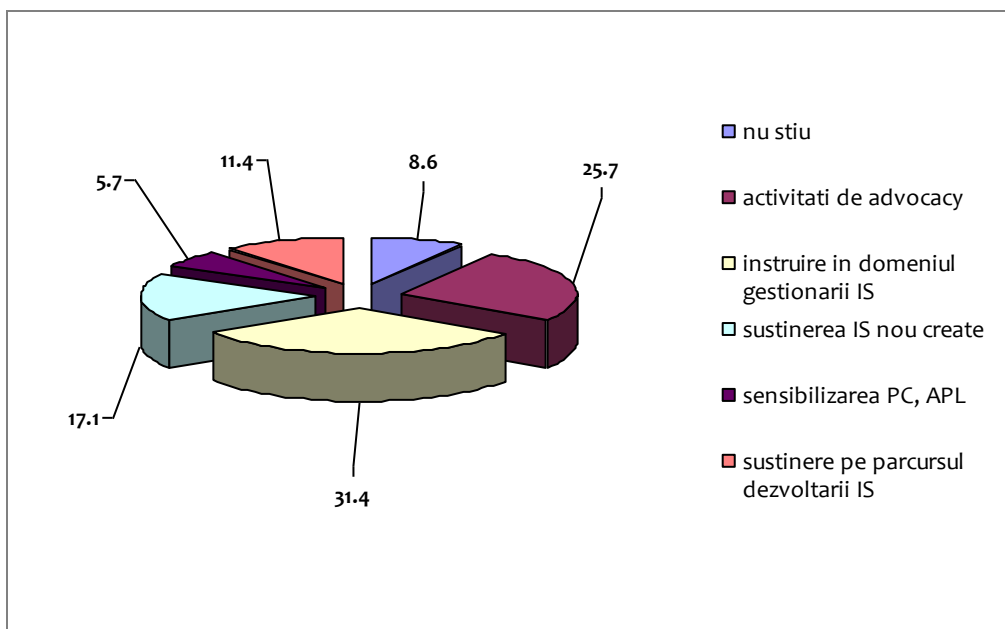
4.7. Motivațiile părților implicate

Studiul a atestat prezența motivațiilor reduse, din partea reprezentanților business-ului, de a angaja persoane din categorii vulnerabile. Motivele invocate sunt următoarele:

- productivitatea scăzută a persoanelor din categoriile vulnerabile care condiționează lipsa de competitivitate;
- lipsa de facilități – cadrul legal actual nu oferă alte beneficii decât unele mici privind angajarea invalizilor dar și ele nu funcționează, doar dacă peste 50% din angajați sunt cu deficiențe fizice, iar întreprinderea nu aduce profit.

Totodată, o motivație redusă de a fi angajați este atestată și în cazul reprezentanților categoriilor vulnerabile. Este vorba, mai exact, de atitudinea de așteptare a compasiunii și facilităților din partea altor actori sociali (instituțiile statului, mediul de afaceri, etc). Precum a fost menționat de către Igor Meriacre, Directorul Executiv al Asociației Motivație, „există o atitudine parazitară din partea unei părți a persoanelor cu dezabilități”, atitudine ce îi împiedică să fie încrezuți în propriile capacități și, respectiv, să caute oportunități de autorealizare profesională și personală.

Diagrama 5:
În cazul în care organizația
Dvs ar fi interesată, de ce tip
de susținere ați avea nevoie
pentru a lansa și/sau dezvolta
o întreprindere socială?

CAPITOLUL 5. Recomandări

În baza constatărilor expuse anterior, putem afirma că dezvoltarea antreprenoriatului social ar trebui să constituie un element important al eforturilor de fortificare a organizațiilor societății civile și acest fapt este justificat de următoarele argumente:

1. Lansarea și dezvoltarea întreprinderilor sociale creează premise importante pentru asigurarea durabilității financiare ale ONG.
2. Întreprinderile sociale, funcționale la nivelul variatelor comunități, în special a celor rurale, creează oportunități adiționale de dezvoltare a comunităților respective.
3. Există un interes sporit, manifestat de reprezentanții variatelor ONG, cu referire la inițierea și dezvoltarea întreprinderilor sociale. Astfel, puțin peste jumătate din reprezentanții ONG chestionați în cadrul prezentului studiu au afirmat că organizația pe care o reprezintă ar fi interesată în lansarea și dezvoltarea întreprinderilor sociale în cazul în care va exista susținere, ceilalți – 45,7% manifestă același interes indiferent de existența sau lipsa susținerii.

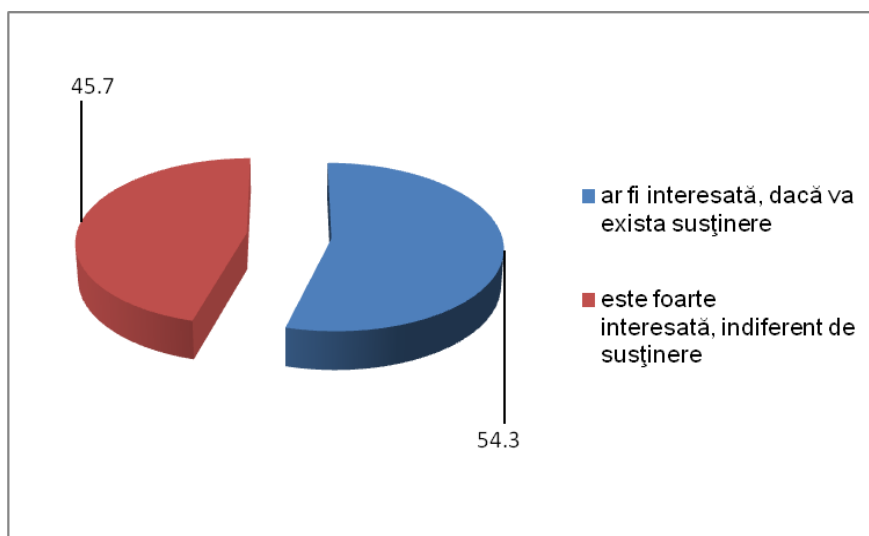

Diagrama 6:
În ce măsură organizația pe care ar reprezentați ar fi interesată în lansarea și dezvoltarea întreprinderilor sociale?

În baza activităților desfășurate pe parcursul realizării studiului și ținând cont de concluziile prezentate mai sus, un șir de recomandări relevante pot fi formulate și care vor servi drept repere pentru inițiativele orientate spre dezvoltarea antreprenoriatului social. Aceste recomandări sunt formulate în continuare și prezentate sub forma de abordări orientate spre variate grupuri țintă.

5.1. Activități de ordin general

1. **Dezvoltarea cadrului legal prin definirea conceptului de antreprenoriat social, precum și prin acordarea de facilități întreprinderilor sociale.** În acest sens, elaborarea Legii Antreprenoriatului Social este o necesitate acută pentru definirea acestei noțiuni din punct de vedere legal, precum și pentru crearea cadrului legal favorabil:

„Fără îndoială, condiția imperativă ar fi crearea bazei legale, care ar favoriza existența și dezvoltarea antreprenoriatului social. Aceasta ar trebui să implice condiții specifice, impozitare specifică, raportare specifică, alta decât cea pentru întreprinderile comerciale.” (Dulman Adelina, Director Executiv AO „Viitorul Începe Astăzi” până în 2009)

Tot în cadrul acestei recomandări generale merită a fi menționate și următoarele aspecte particulare:

- Scutirea taxei TVA la toate serviciile și produsele întreprinderilor sociale pentru asigurarea competitivității acestora;
  - Scutirea de impozitul la ridicarea profitului de la întreprinderea socială la organizația obștească fondatoare, care prin sine este considerată necomercială.
  - Elaborarea standardelor de contabilitate specifice pentru întreprinderile sociale.
2. **Sensibilizarea opiniei publice, în general, și a reprezentanților variatelor grupuri la nivel de comunitate** (antreprenori, populație generală, etc).

Aceasta ar presupune și implicarea societăților comerciale clasice în activitatea ONG-urilor pe partea de antreprenoriat social, dar, la acest capitol, sunt necesare așa gen de mecanisme care ar facilita interacțiunea dintre sectorul profit și non profit, inclusiv simplificarea mecanismului de sponsorizare, dar și cointeresarea sectorului profit pentru a se implica în antreprenoriatul social (de exemplu, facilități fiscale).

3. **Diseminarea practicilor de succes**, atât a celor internaționale, cât și a celor din Republica Moldova. Acest aspect poate lua forma unor sesiuni de instruire, integrate în module de instruire orientate spre reprezentanți ONG, dar și spre reprezentanți ai APL.

5.2. Activități orientate spre ONG-uri

1. **Efectuarea modificărilor în Statutul ONG-urilor** ce vor lansa și dezvolta activități de antreprenoriat social, cu indicarea specifică a activităților economice. O asemenea modificare va fi însoțită de specificarea domeniilor în care pot fi investite resursele financiare generate. La fel, aici merită a fi menționat și faptul că cea mai binevenită formă este de divizare a activităților ONG și a celor ale întreprinderii sociale, forma de SRL fiind cea mai adecvată.

2. **Instruirea reprezentanților ONG-urilor în crearea și dezvoltarea întreprinderilor sociale.**

Există o diferență majoră în abordarea mediului organizațional intern și a „afacerii” într-o ONG și o entitate orientată spre profit. Este necesar ca instruirea reprezentanților ONG să contribuie nu doar la dezvoltarea competențelor necesare, specifice gestionării afacerii (business planning, contabilitate și management financiar, marketing și promovare, relațiile cu mediul extern, etc), dar și la cultivarea culturii antreprenoriale, orientate spre eficiență și performanță.

Se va ține cont, de asemenea, de faptul că instruirea în domeniul legislației fiscale constituie un element important care, în lipsa unor facilități fiscale și a unui tratament egal cu cel la care sunt supuse întreprinderile clasice, ar permite nu doar dezvoltarea competențelor profesionale ale reprezentanților ONG, dar și ar proteja întreprinderile respective de expunerea la erori în onorarea obligațiilor fiscale.

3. **Dezvoltarea competențelor de lansare și gestiune a întreprinderii sociale.** Acest fapt va ține cont, în primul rând, de necesitatea de a analiza necesitățile comunității și oportunitățile existente, astfel încât afacerea să fie relevantă și viabilă.

Este important ca, în cadrul unei întreprinderi sociale, să nu fie confundați beneficiarii (în calitate de categorie care beneficiază în ultimă instanță de pe urma funcționării unei întreprinderi sociale) și clienții (în calitatea lor de persoane ce achită pentru serviciile prestate și serviciile comercializate de către întreprinderea socială). În cazul în care o asemenea confundare are loc, există riscul eminent ca cei care procură serviciile oferite, fiind din categorii mai defavorizate, să nu acopere costurile suportate de organizație.

Tot aici trebuie menționată și nevoia de a avea, printre angajații întreprinderii, preferabil pe post de administrator, cel puțin o persoană cu studii economice.

4. **Susținerea start-up-urilor** prin activități multiple: oferirea unui capital de lansare, consultarea și ghidarea în stabilirea afacerii. O experiență pozitivă în acest sens a fost oferită de Proiectul DEL prin crearea unui Centru specializat în oferirea serviciilor de consultanță pentru afacerile lansate. O asemenea susținere va ține cont și de nevoia de a asista întreprinderile în crearea și menținerea relațiilor durabile cu variați actori la nivel local (parteneri, autorități locale, ONG-uri, etc), dar și cu reprezentanți ai organelor de control, funcționând ca un intermediar sau reprezentând întreprinderile sociale din punct de vedere juridic.

5. **Dezvoltarea capacităților de fundraising pentru atragerea resurselor financiare și materiale necesare** pentru lansarea și dezvoltarea serviciilor prestate de întreprinderile sociale. Există potențial nevalorificat în ceea ce privește atragerea resurselor de la reprezentanți ai business-ului mare, interesați de menținerea unei imagini pozitive în

contextul dezvoltării unor strategii de Responsabilitate Socială Corporativă. Aceste resurse vor fi utilizate ca și capital inițial, de investiție.

Este necesar ca efortul de dezvoltare a capacităților reprezentanților ONG ce gestionează întreprinderi sociale să dețină un caracter constant. În acest sens, crearea de centre locale sau regionale de consultanță sau cooperarea cu cele existente, ar permite crearea premiselor pentru dezvoltarea unor întreprinderi sociale durabile, cu impact major asupra comunităților.

5.3. Activități orientate spre reprezentanți ai administrației publice centrale și locale

- 1. Desfășurarea de activități ample de diseminare a conceptului de antreprenoriat social și a practicilor pozitive în domeniu** (conferințe, mese rotunde, workshop-uri, etc.) cu participarea reprezentanților APC, APL, ONG, ai comunității donatorilor, etc.
- 2. Crearea unui grup de lucru interministerial ce ar elabora propuneri pentru dezvoltarea cadrului legal, orientate spre dezvoltarea antreprenoriatului social.** Acest grup va fi format din reprezentanți ai Ministerului Economiei, Ministerului Finanțelor, Ministerului Muncii, Protecției Sociale și al Familiei, etc.
- 3. Acordarea de facilități fiscale, subvenții, credite preferențiale.** Acordarea unor asemenea facilități urmează să poarte un caracter consecvent și să fi adaptat la modificările din politica fiscală.
- 4. Programe de instruire a reprezentanților APL în domenii ce vizează conlucrarea cu reprezentanții ONG ce gestionează întreprinderi sociale.** O asemenea instruire va fi focalizată pe stimularea de acțiuni concrete ce urmează a fi întreprinse de reprezentanți APL în direcția dezvoltării întreprinderilor sociale.

Din aceste recomandări formulate rezultă necesitatea de a aborda complex opțiunile de dezvoltare a practicilor pozitive și a unei culturi favorabile lansării și dezvoltării întreprinderilor sociale, prin colaborarea directă cu autoritățile și alți actori sociali. Implicarea donatorilor externi este critică în acest sens și ar trebui să constituie factorul cheie în dezvoltarea antreprenoriatului social în Republica Moldova.

ANEXE

Anexa 1. Lista actorilor chestionați în procesul colectării datelor

I. CHESTIONAREA REPREZENTANȚILOR VARIETELOR ORGANIZAȚII NON-GVERNAMENTALE

1. Asociație Obștească Centrul de Sănătate și Cultură pentru Copii și Tineret «Ungherașul Fericirii», or. Florești
2. Organizația Obștească „Maetionium”, comuna Tătărașu Veche, Soroca
3. AO „Agenția de Dezvoltarea Rurală „Agenda Locală 21 Mîndrești”, S. Mîndrești, r. Telenești
4. Asociația Obștească PRO OMNIA, mun. Chișinău
5. Asociația Obștească „Magnolia”, mun. Chișinău
6. A.O. „Always together”, Hincești com. Bobeica
7. Asociația Obștească „Asociația de sprijin a copiilor și tinerilor cu dizabilități „Dorința”, or. Călărași
8. Asociația Ortodoxă „Caritate și Credință”, mun. Chișinău
9. A.O. „IRIS”, S. Vadul lui Isac, r. Cahul
10. Asociația Obștească „Eco-Răzeni”, sat. Răzeni, r. Ialoveni
11. Alianța Studenților din Moldova, mun. Chișinău
12. Asociația Obștească „Promotorii Noului”, c. Pelina, r. Cahul
13. AO „Alianța Fermierilor din r. Drochia”, s. Cotova r-nul Drochia
14. AO Centrul de Asistență și Intervenții Comunitare, s. Văsieni r. Telenești
15. Asociația Obștească CONSULT-NORD, s. Pelinia, r-nul Drochia
16. JCI Moldova, mun. Chișinău
17. Centrul de Resurse pentru Tineret DACIA, or. Soroca
18. ACE „PRO-Oliscani”, s. Oliscani, r-nul Soldanesti
19. Asociația Obștească „Soarta”, or. Soroca
20. MediaPoint, mun. Chișinău
21. ASOCIAȚIA OBȘTEASCA INFO-TERRA, Satul Vadul-Rascov raionul Soldanesti
22. „Inimile noastre bat la fel,,, orașul Sîngerei
23. ONG Viitorul, satul Bîdiceni, raionul Soroca
24. Consiliul Raional al Tinerilor din Telenești, Telenești
25. ONG „Femeia pentru Viitor”, or. Ungheni
26. AO Cutezanță, or. Ungheni
27. AO „CERTITUDINE”, mun. Balti
28. Dulce Plai, Todirești, Ungheni
29. Centrul Național de Drept „AD LEGEM”, mun. Chișinău
30. A.O. „Clubul Filosofic Agora”, mun. Chișinău
31. AO „Sprijin și Speranță”, or. Ungheni
32. Asociația pentru Caritate și Asistența Socială „ACASA”, mun. Chișinău

33. A.O. „Alternative Sociale”, or. Ungheni
34. Asociația Obștească „Akella”, mun. Chișinău
35. Asociația Obștească „Izvorașul”, Roșietici

II. INTERVIURI INDIVIDUALE

1. Interviu cu reprezentanți ONG-uri
  - a. Dulman Adelina, Director executiv AO „Viitorul Incepe Azi”, perioada 2007-2009
  - b. Maria Calchei, Președinte, AO „Sprijin și Speranță”
  - c. Lupu Nelea, Director, Centru de Reabilitare și Integrare Socială a bătrânilor
  - d. Lilia Porumb, Coordonator de Proiect, Centrul CONTACT
  - e. Ion Babici, Președinte, Asociația Obștească ”Centrul de Resurse pentru Tineret ”DACIA” / ARTDEDAL SRL
  - f. Victoria Rusu, Coordonator de Proiect, Asociația ACASĂ
  - g. Asea Railean, Președinte, AO „Soarta”
  - h. Viorel Craveț, Președinte, Asociația Ortodoxă ”Caritate și Credință”
  - i. Silvia Strelciuc, Director Executiv, Centrul CONTACT Cahul
  - j. Parascovia Munteanu, KeyStone Human Services Moldova
2. Interviu cu reprezentanți ai Administrației Publice Centrale și Locale
  - a. Liliana Iaconi, Șef Direcție Analiză, Monitorizare și Evaluare a Politicilor, Ministerul Finanțelor Republicii Moldova
  - b. Elena Bacalu, Vice Președintele r. Cahul
  - c. Alexandru AMBROS, Primar, Primăria orașului Ungheni
3. Interviu cu reprezentanți ai organizațiilor implicate în controlul activităților persoanelor juridice
  - a. Dumitru Stăvilă, Șef al Inspecției Muncii din Republica Moldova
  - b. Igor Ciloci, Șef Adjunct al Inspecției Muncii din Republica Moldova
  - c. Victor Țurcan, Șef Direcție Monitorizarea aplicării legislației muncii și normelor de protecție a muncii, Inspekția Muncii din Republica Moldova
  - d. Vladimir Lîsenko, Director Centrul de Sănătate Publică, r. Cahul
  - e. Rodica Bezuglov, Șef al Inspecției Muncii, raionul Ungheni
  - f. Ion Nor, Șef al Inspectoratului Fiscal de Stat pe raionul Călărași
4. Interviu cu reprezentanți ai donatorilor și a proiectelor cu finanțare externă
  - a. Viorel Albu, Manager Program, UNDP Moldova
  - b. Ruslan Harea, Consultant Economic, UNDP
5. Interviu cu reprezentanți ai business-ului
  - a. Artur Munteanu, fondator și membru al Consiliului, MICROINVEST
  - b. Reprezentant al unei bănci comerciale, or. Chișinău

- c. Reprezentant al unei rețele de magazine

III. DISCUȚII FOCUS-GRUP

1. Beneficiari ai Asociației Motivație
2. Beneficiari ai Institutului MilleniuM
3. Beneficiari ai Centrul de Informare și Reabilitare a persoanelor cu dezabilități pe lângă Societatea Orbilor din Moldova

Anexa 2. Lista întreprinderilor sociale create în cadrul proiectului „Oportunități mai bune pentru Tineri și Femei”

Întreprinderile sociale au fost înregistrate cu forma juridică SRL la care fondator era ONG:

1. Servicii medicale (ultrasonografie), AO Artemida, Drochia
2. Confecționarea ușilor, ferestrelor, AO Dacia, Soroca
3. Servicii xerocopiere, seră de legume, bufet școlar, fermă de iepuri la Călărași
4. Servicii telefonie IP la Ungheni
5. Cultivarea ciupercilor la Căușeni
6. Sală de forță și fitness la Edineț
7. Fabricarea hârtiei igienice și o seră de legume la Cărpineni, Hîncești
8. Magazin alimentar cu produse din carne, Centrul de Antreprenariat în Afaceri, Chișinău
9. Brutărie, Asociația invalizilor și veteranilor trupele de carabinieri, Chișinău
10. Fabricare pavaj, Comrat, Găgăuzia

Anexa 3. Lista ideilor de afaceri susținute prin intermediul proiectului „Dezvoltarea Economică Locală”, 2009 - 2011

În proiectul din 2009 au fost susținute următoarele idei de afaceri:

- 1) **Biciclete pentru toți**, beneficiar AO „Consult-Nord”, s. Pelenia, r. Drochia
- 2) **Crearea miniseției de procesare a laptelui**, beneficiar AO „TRAIAN”, s. Cîrnășenii Noi, r. Căușeni
- 3) **Compania de teatru și divertisment pentru copiii**, beneficiar „IRIS”, s. Vadul lui Isac, r. Cahul
- 4) **Extinderea apeductului din s. Cotova**, beneficiar „Alianța fermierilor din r. Drochia”, s. Cotova, r. Drochia

Fiecare din beneficiar obținând câte 5000 USD pentru inițierea afacerii

În proiectul din 2011 au fost susținute următoarele idei de afaceri:

- 1) **Înfiițarea frizeriei „ALEXIA”**, beneficiar ÎI „Iorga Alexandru”, s. Vadul lui Isac, r. Cahul
- 2) **Apă bună pentru toți**, beneficiar ÎM „Crihana-Service”, s. Crihana Veche, r. Cahul
- 3) **Servicii de selectare, colectare și transportare a deșeurilor menajere**, beneficiar GȚ „Nitrea Vasile”, s. Volovița, r. Soroca
- 4) **Asigurarea populației comunei Tătărauca Veche cu un serviciu de salubritate calitativ**, beneficiar Primăria com. Tătărauca Veche, r. Soroca
- 5) **Croitoria – afacere de succes în comuna Vatici**, beneficiar AO „Pro-Business”, s. Vatici, r. Orhei
- 6) **Salubritatea satului Cazangic**, beneficiar GȚ „Natalia Timotin”, s. Cazangic, r. Leova
- 7) **Servicii de salubritate pentru un mediu sănătos**, beneficiar AO „Viișoreanca”, s. Viișoara, r. Edineț
- 8) **Sală de sport**, beneficiar AO a femeilor Speranța-Mihăileni, s. Mihăileni, r. Rîșcani

BIBLIOGRAFIE RELEVANTĂ

Asociatia React (2011). *Economia sociala: de la afacere la profit*. Bucuresti

ECNL, UNDP (2012). *Legal Framework for Social Economy and Social Enterprises: A Comparative Report*

European Commission (2013). *Social Economy and social entrepreneurship: Social Europe Guide*, volume 4. Luxembourg, Publications Office of the European Union

IES (2012) *Atlasul Economiei Sociale: România 2012*. Util Deco: Bucuresti

Kim Alter (2006). Social Enterprise Typology, Virtue Ventures LLC, www.virtueventures.com

Parlamentul Republicii Moldova (2012). Lege 205 din 28.09.2012 pentru aprobarea Strategiei de dezvoltare a societății civile pentru perioada 2012–2015 și a Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei,
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=346217>

PNUD Moldova (2007). Studiu privind dezvoltarea organizațiilor neguvernamentale din Republica Moldova; autori Andrei Brighidin, Mihai Godea, Sergiu Ostaf [et al.], Chișinău

Terjesen, S., Lepoutre, J. , Justo, R. și Bosma, N. (2011). *Global Entrepreneurship Monitor Report on Social Entrepreneurship* (Raport antreprenorial global de monitorizare a antreprenoriatului social).
http://www.gemconsortium.org/about.aspx?page=pub_gem_special_topic_reports